

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ ԿԼԹՈՒԼԻԱՍԻ ԶԵՆՈՐՀԱՊՐԱԿՎՆ ՈՒՂԵՐԶՐ ԱՎԵՏԱՐՆ ՏՈՒՆ ԱՌԻՓՈՎ

Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնից հայրապետական Մեր օրինու-րյունն ու բարեմարտընընդ ենը հղում տիկնանց եւ օրիորդաց՝ Սր Աստվածամոր Ավետման տոնի եւ Մայրության ու գեղեցկության օր-վա առթիվ:

Սուրբ Աստվածածինը, ով «օրինյալն է կանանց մեջ», առ Աստված հավատքի, մայրական հոգատարության, սիրտ եւ նվիրու-մի ներշնչման աղբյուր եւ օրինակ է բոլոր կանանց համար: Հոգեմո-րոզ այս օրը մեր եկեղեցիներում կատարվում է մայրության բերկ-րանքին սպասող կանանց օրի-նություն՝ աղոթքով եւ մատրան-

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ ԿԼԹՈՒԼԻԱՍԻ՝ ԱՎԼԳ ՀԱՔԱՐՈՎ ՈՒՂԵՐԶՐ

Սիրելի՛ հավատավոր ժողո-վոր,

Մեծ պահքի աղոթական, հոգե-շահ եւ խելումնայի օրերն են, ինը-նասրմնության, գրչումի, ապաշխա-րության օրեր՝ հոգեպես նորոգվելու եւ մեր կյանքում գորացնելու մի-մյանց հանդեպ սերը, բարեպաշ-տությունն ու պատվիրանապատու-րյունը:

Տերունապատվեր եղբայրա-րության, համերաշխության, մի-մյանց գորակցության ազնվի մղումն ու բարի ձգտումը հզոր եւ կենսական ուժ են, որ պիտի օգնեն մեզ դիմագրավել մեր կյանքի դժ-վարությունները, անասան պահել ազատ ու խաղաղ մեր հայրենիքի հիմները: Աստծո պատվիրանների իրագործումով է, որ անձնական եւ ազգային մեր կյանքում լայնորեն պիտի բացվեն Աստծո ողորմու-թյան եւ օրհնության դռները:

Մուտք ենը գործում Ավագ շա-բաբ: Եկեղեցական արարողու-րյունների խորհրդով, մեր մտորում-ներով ու ապրումներով մասնակից ենը դառնում մեր Տիրոջ երկրային կյանքի վերջին օրերի իրադրու-րյուններին, մեր Փրկչի կրած չար-չարանքներին, խաչելությանն ու մահվանը, նաեւ՝ սքանչելագործ հարությանը, որով շնորհվեց մարդ-կությանը հարուցյալ կյանք երկրի վրա եւ հավիտենական կյանք՝ երկ-նային արքայության մեջ:

Սիրելի հավատավոր զավակ-ներ ի Հայրենիս եւ ի Սփյուռա, Ավագ չարաբիս հոգեւեն խորհուրդը իրա-վեր դարձնեն դեպի Աստված մեր ընթացքի գորացման՝ վանքն մե-զանից ամեն անարժան գործ, խոսք

քով, որ մայրերն ուրախ սրտով ու երջանիկ հոգով սենն իրենց մա-նուկներին եւ մեծացնեն նրանց խաղաղության ու բարօրության մեջ:

Աղոթքով առ Աստված հայցում ենը, որ Տերը սր Տիրամոր գրատատ բարեխոսությամբ մեր մայրերին, քույրերին ու դուստրերին պարզելի քաջատոջ արեւշատություն, երկ-նային ամենայն բարիք եւ շնորհ-ներ՝ ցերմ հավատով ապրելու ի-րենց կյանքը, հավատավոր գործե-րի օրհնությանը լցնելու իրենց ըն-տանական հարկերը, պաշտառու-թյուն բերելու մեր երկրին, ազգային եւ եկեղեցական մեր կյանքին:

ու մտածում, որպեսզի մարտամա-քոր սրտով, հուսառատ ու խնդալին հոգով ընդունենը կենարար ավետի-սը մեր Տիրոջ Հարության: Ջանանք, որ մեր իրականության մեջ ամենուր դրսևորվի քրիստոնեական ոգին, արժեարվեն հոգու ազնվությունն ու նվիրումը, արդարամտությունը, կա-րեկցանքն ու գուրը, որոնք մերձեց-նում են մեզ Աստծուն: Աղոթեն մի-մյանց համար, մեր միասնական ա-ռողջը բարձրացնենը Սիրիայի ժո-ղովրդի, Քեսաբի եւ համայն սիրիա-հայության համար եւ աջակցություն բերենը, որպեսզի ծայրահեղական զինյալների կողմից տեղահանված Քեսաբի մեր եղբայրներն ու քույրե-րը դիմակայեն դժվարություններին եւ Տիրոջ կամքով ապահով վերա-դառնան իրենց բնակավայրերն ու շարունակեն ապրել խաղաղու-թյամբ:

Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնից հայրապետական օրհնությամբ, Մեր սրտից բխած ամենաջերմ, բա-րի մաղրանքներով հայցում ենը, որ մեր Փրկչի Սր Հարության շնորհ-ներն իջնեն մեր կյանքին, եւ ասու-վածային օրհնությամբ գորացած՝ միշտ մնանը հավատարիմ զավակ-ներն Աստծո, հարազատ զավակ-ները մեր ազգի եւ մեր Սր Եկեղե-ցու: Թող երկնապարզեւ խաղաղու-թյունը հաստատվի աշխարհի բո-լոր կողմերում, անասան մնա մեր անկախացյալ հայրենիքում, աշ-խարհասփյուռ մեր ժողովրդի կյանքում:

Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի շնորհը, սերը եւ ողորմությունը բող լինեն մեզ հետ եւ ամենի՝ այսօր եւ միշտ. ամեն:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՉԱՐԱՆՈՒՄ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

1 ապրիլի

**ՀՀ-ում Զեխիայի Նանդադեսության
արևակարգ եւ լիագոր դեսդանին**

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ծայրագոյն Պատ-րիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանի Հանրապետությունում Զեխիայի Հան-րապետության նորանշանակ արտակարգ եւ լիագոր դեսպան Տոմաշ Պերնիցկուն:

Ողջունելով դեսպանի այցը Մայր Աթոռ Ս. Էջ-միածին՝ Նորին Սրբությունն իր օրհնությունն ու բարեմաղթանքները բերեց դեսպանին՝ սկսվող ա-ռաքելության արդյունավետ իրագործման համար: Ապա ուրախությամբ փաստեց երկու երկրների մի-ջեւ առկա բարեկամական ամուր հարաբերությու-նները, որոնք պիտի նպաստեն լայն համագործակ-ցության խթանմանը:

Իր խոսքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը մեծ

գոհունակությամբ ընդգծեց այն ջերմ վերաբերմունքը, որ տեսականորեն ար-տահայտվում է Զե-խիայի իշխանու-թյունների կողմից՝ հանդեպ տեղի հայ-կական համայնքը, որի շնորհիվ վեր-ջինս արդեն ձեռնա-մուկ է եղել Նաեւ Ե-կեղեցու կառուց-ման:

Նորին Սրբու-թյունն անդրադար-ձավ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի՝ Զեխիայի Կաթողիկ եւ Ուղղա-փառ Եկեղեցիների հետ կապերին, ինչ-պես Նաեւ՝ անկախության պայմաններում Եկեղեցի-ների կողմից հոգեւոր առաքելությունն ազատորեն իրագործելու հնարավորություններին:

Հանդիպմանը դեսպանն իր հերթին պատրաս-տակամություն հայտնեց աջակցելու երկկողմ հարա-բերությունների խորացմանը միտված բոլոր նախա-ձեռնություններին:

Զրույցի ընթացքում անդրադարձ կատարվեց Սի-րիայում տիրող իրավիճակին: Ամենայն Հայոց Կա-թողիկոսն իր մտահոգությունն արտահայտեց Զեսա-բի խաղաղ բնակչության նկատմամբ թուրքիայից ա-ջակցություն ստացած ծայրահեղականների իրակա-նացրած ահաբեկչական գործողությունների կա-պակցությամբ:

4 ապրիլի

Երեւանի միջազգային կանանց ասոցիացիայի անդամներին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդու-նեց Երեւանի մի-ջազգային կանանց ասոցիացիայի (ԵՄ-ԿԱ) անդամներին՝ գլխավորությամբ ԵՄԿԱ-ի նախագահ Սիրնա Սկուրյան-Տեչերի: Հանդիպ-մանը ներկա էին Նաեւ Մայր Աթոռի Ե-կեղեցական հայե-ցակարգային հար-ցերի գրասենյակի տնօրեն Բագրատ եպս Գալստայանը եւ միջեկեղեցական հարաբերություննե-րի բաժնի տնօրեն, Արթուրի թեմի առաջնորդ Հովակիմ եպս Մանու-կյանը:

Հանդիպման սկզբում ԵՄԿԱ-ի նախագահ Սիր-նա Սկուրյան-Տեչերն Ամենայն Հայոց Կաթողիկո-սին ներկայացրեց ասոցիացիայի անդամներին, ինչ-

պես Նաեւ՝ կազմակերպության գործունեությունը, ո-րի շրջանակներում Հայաստանի տարբեր շրջաննե-րում զանազան բարեգործական ծրագրեր են իրա-կանացվում:

Հարունակությունը՝ էջ 2

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՂԱՐԱՆՈՒՄ
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

4 ապրիլի Երեւանի միջազգային կանանց ասոցիացիայի անդամներին

ՍԿԻՂԲԸ՝ էջ 1

Ողջունելով ԵՄԿԱ-ի անդամների այցը Մայր Աթոռ՝ Նորին Սրբությունը Ս. Աստվածածնի Ավետման գալիք տոնի առիթով իր շնորհավորանքները փոխանցեց ասոցիացիայի անդամներին:

Ամենայն հայոց հայրապետը նշեց, որ կանանց մեծա-
րաթեց ու գեղատառանկ ապա տոնը՝ իր խորհրդով, արտա-
հայտությունը է նաեւ այն բարձր ու վեց ինքնավարմաների, որ ու-
նի հայ ժողովուրդը հանդեպ մայրությունը: Ապա անդա-
դանալով հայ կնոջ կարեւոր դերին ու առաքելությանը հայ
ժողովուրդի կյանքում՝ Վեհափառ հայրապետը մասնավորա-
պես քննդեց, որ հասարակական կյանքի վրա առաջին կնի-

քը թողնում են կանայք, քանի որ նրանց՝ մանուկներին տրված դաստիարակությամբ է պայմանավորված տվյալ ժողովրդի ապագան:

Հրույցի ընթացքում Նորիս Բյուրոյություն կհաճախ անհամաձայնության առաջ հորդորք կախ կետեղծելություն կհաճախ տիկ-նանց Բյուրոյությունից Բյուրոյություն կտիկնի մասնակցություն կա՝ օգտավարություն կտեղծել առաջընդունող կառավարական՝ հայ՝ ժողովուրդի կազմակերպի համակարգից հոգեւոր արժեքների ու նախկինց հավաքակց շուրջ։ Այնուհետեւ Նորիս Բյուրոյություն, գնահատանց հայտնուրդ ԵԲԿԿ՝ գործունեության կա՝ Ներդրողի շնորհից համար, հաշտություն մարդնց աշխույժացիայի առավանգահամար առաջընդունող։

8 ապրիլի **Պետական մանկավարժական համալսարանի շրջանավարտներին**

Մայր կնոն Սուրբ Էջմիածնի «Կալե և Թամար Մանուկյան» մատենադարանում Լ. Ս. Օ. Տ. Տ. Քարեղիս Բ Շալաբազյանի հարսիքը և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց երեսն և Լ. Արսլանյանի անվան պետական մանկավարժական համալսարանի Հայոց պատմության ամբիոնի համարտակյան լսարանի ուսանողներին՝ ուղեկցությամբ հավաքական ձեկոոր Ուրբեյ Սիրիզազյանի:

Հանդիպման սկզբում պրն Ռ. Սիրգախանյանն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ներկայացրեց Հայոց պատմության ամբիոսի ջրջանավանդությունի՛ն՝ խորհրդային տարիներն Արևելա- լույ պյև, որ Հայոց Հայրապետի հետ հանդիպելու տեղի ե ունենում Մայր Աթոռի գիտաձևկութային տրդաբան կենտ- ռոնում, որ համալսարանի ուսանողների նստ։ հնարավոր- լություն ե ընելուցում աշխատելու իրենց գիտական բեցեղի- լության վայ։ Այն աթոթու Մակալիալժամկանի ռեկտորի հայտե- Նորին Սրբութայան օրհնությունն ու պատգամը երիտա- մարդերին՝ արգասավոր գործունեություն ծավալելու ի- ռենց մասնագիտական ոլորտում։

Կեհափառ Հայրապետը նախ իր շնորհավորանքներն ու մաղթանքներն ուղղեց ներկա ուսանողուհիներին՝ Ս. Աստվածածի կվետման քերկրառատ տոնի առիթով, ապա անդրադարձավ հայ ժողովրդի պատմության ապագա ուսուցիչներն եւ մասնագետներին՝ Մայր Աթոռ յայցի կարենությունը:

«Մեծ ե պատասխանատու առաքելություն է իջած ձեր ուսերին, որովհետեւ պատմության ուսումնասիրությամբ ազգային ավելիով է յուրացվում, եւ դուք ազգի կենսագրությունն եք մատուցում սերունդներին, ովքեր ճանաչու-

ն Երկրի միջուկը, դառնում են կողոլի ազդանյութի ինժեռնի ու երազանքների: Կյանքի մաստով անձն ապելի պատասխանատու է դառնում, երբ լավագույնս իմանում է իր անցյալի պատմությունը, ճանաչում է իր ժողովրդի անցած ուղին, հաղորդ դառնում է պատմական ակունքներին ու արժանույթին: Զետեղանալու յուրաքանչյուր հայրկյունի ու իրազեկ է իր ժողովրդի անցյալի ու պատմական ժամանակագրությանը, ավելի լի մեծ պատասխանատվությանը է պարկույր իր կյանքը՝ հպարտ լինելով իր փառախերի պատմությամբ»,- նշեց Նորին Արքեպիսկոպոսը:

Խոսելով հայ ժողովրդի պատմության քառուղիներում քրիստոնեական արժեքա-մասկարի եւ Զայ Եկեղեցու կարեւոր դերա-կատարության մասին՝ Ամենայն Զայց Կաթողիկոսը ժամակարգաբար ասաց.

«...Զրիստոնեական հավատքով եւ թոժվելով թուրդ այն արժեքները, որոնցով մենք հպարտանում ենք, ուստի ամենըլ պիտի կարողանաք հայ ժողովրդի պատմության եւ զրիստոնեական հավատքի ու Չայ եկեղեցու ունեցած ռերկատարությունը ճիշտ մատուցել մատաղ սերնդին, քանի որ զրիստոնեական հավատքը չնորիցի եւք դիմազգալիւ ու հարատեւել պատմության բովուժ»

Վեհապառ Հայրապետը հորդորեց երիտասարդ պատմաբաններին իրենց քայլերը մշտապես ուղղել դեպի Մայր եկեղեցի, որտեղից պիտի առնեն լույս, ներշնչանք ու ոգի՝ պայծառ կերպով շողարձակելու ազգային կյանքում, որպեսզի հայ ժողովուրդն ասի՝ իր հաճախյալ արգասավորել են և վերածելու սաստվածահաճ գործեր:

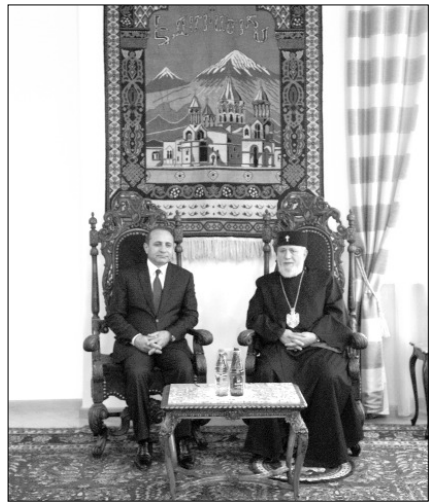
Հանդիպման ընթացքում Ամենայնի Հայոց Կաթոլիկոսի պատարիսիանց ապագա մասնավարմունքին հույզող հարցերին ու մտահոգություններին, որոնց մասնավորապես վերաբերում էին սիրիահայրությանը Մայր Աթոռի լուրջից հույսերով ող գորակապայանք, բռնիորեն այլ ելքերից պատմությունը առարկայի դասավանդման հնարավորության, հարվածակետությունների ե կրկնական այլ կազմակերպությունների հետ այլ ելքերից հարաբերություններին, Մայր Աթոռի քաղաքական գործունեությանը:

Հանդիպմանը ներկա էին Մայր Աթոռի եկեղեցական հայեցակարգային հարցերի բաժնի տնօրեն Բագրատ եպս. Փալստանյանը եւ Մայր Աթոռի հոգեւոր կրթական հաստատությունների վերատեսուչ, Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի տնօրէն Գեորգի եպս. Սարգսյանը:

Հանդիպման ավարտին ուսանողներն այցելեցին «Ռուբեն Սեւակ» թանգարան:

14 ապրիլի

ԿԿ նորանշանակ վարչառոճիս

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբրելին Բ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Հայաստանի Հանրապետության Նորանշանակ վարչապետ Հովին Աբրահամյանին:

Հանդիպմանը Նորին Սրբությունն իր օրհնությունն ու շնորհակալությանը բերեց տիար Յ. Աբրահամյանին՝ ՀՀ կաբալյադեի պատասխանատու պաշտոնին տասնմեկուկապակցությամբ՝ արդյունաշատ իրագործումներ մարդեւոր՝ կը նրան հայրենիքի բարոր կյանքի կերտման առաքելութեան մէջ:

Ամենայն Հայոց Հայրապետն իր խոսքում անդրադարձավ երկրի և ժողովրդի առջև ծառացած բազում դժվարություններին՝ հույս հայտնելով, որ նորընտանյակ վարչապետը տարիների իր փորձառությամբ և վաստակով դրական տեղաշարժեր և փոփոխություններ կարձակագրի հայկյ կյանքում:

Չորրորդ ընթացքում Նորին Սրբությունը գոհունակությամբ արդարադրական կանե Եկեղեցի-պետության հարաբերությունների և առկա ազգագույն համագործակցությանը Չալ եկեղեցու և հայրենի պետության տարբեր կառույցների մեջ: Ամենայն Չայոց Կաթողիկոսը հաստատեց, որ Մայր Քթուռ Ա. Եշմիսինը՝ հավատարմի իր ազգային առաջնությունը, պիտի շարունակի իր գործակցությունը երեսն հարյուրի իշխանությունների՝ իրենց հայրենիքները ձեռնարկումներում և անկախ պետականության օրոպան օրոպում:

Կիրառված գիտություն:

Կր հերթին ՀՀ վարչապետ Յովիկ Աբրահամյանը հաստատեց, որ համեմատել է և վճարված՝ առկա խնդիրների հաղթահարման ուղղությամբ անհրաժեշտ լավեր կատարելու և արդարացելու ժողովրդի սպասումները: ՀՀ վարչապետը նաեւ հավաստիացրեց, որ ինչպեւս միշտ, շարունակելու է ջանքեր գործարդել Հայ եկեղեցու և ՀՀ վառաւարության միջեւ կապերի առաւել ջերմացման ու ամուսնական մտնութեամբ:

Հանդիպմանը ներկա էր Մայր Աթոռի դիվանապետ Արշակ Եսյս Խաչատրյանը:

**Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ս. Ավետման տոնի առիթով
ընդհանրապես Մարտ Աթոռի աշխատակցուհիներին**

Ապրիլի 7-ին Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնի Գեորգյան հոգեդեր ճեմարանի հանդիսու-
թյունների դահլիճում Ն. Ս. Օ. Տ. Գրեյ-
բիզ Բ Շայադադյան Պատրիարք եւ Ամենայն
Հայոց Կաթողիկոսը Ա. Աստվածածնի Ա-
վետման տոնի առիթով հանդիպում ունե-
ցավ Մայր Աթոռի բաժիններում աշխատող
145 աշխատակցուհիների հետ:

Մայր կնոջի վարչատնտեսական բաժնի տնօրեն Մուշեղ Այվա Բաբայանի ողջունի խոսքից հետո նմանակ խոցի խալապատեղիի իր հայրական օրհնությունն ու բարձրագույնագեղեցիկ բերեց բոլոր աշխատակցոհիններին՝ վճարման գեղեցիկ տոնի հապակցությամբ։ Նորին Մորությունն ընդգեց, որ Մայրությունն ե գեղեցիկության այս օրը չվաճի՞ Է վերածնունդն մայրոհի՞ իրեն։ Աստուծո արարչագործության շարունակողների կարեւոր առաքելությունը, թանգի նրանց ճեղքողն են ներվում մարդկային կյանքը, հասարակության բարորությունը,

Նրանց շնորհիվ է բարոյական ամուր հիմքերի վրա պահպանվում հայ ընտանիքը:

«Այսօրվա դժվարին պայմաններում գնահատանքի խոսք պիտի ասեն մեր մայրերին, որոնց առանց ընկրկելու դիմադրա-վում են կյանքի բոլոր դժվարությունները և ամուր պահում հույսն իրենց ընտանիքների մեջ»,- ասաց Նորին Սրբությունը՝ հայցելով, որ երկնակյոր Տերն արիության ու սխա-ղործության ոգով պահի հայոց մայրերի:

Գեհափառ Հայրապետը նաեւ իր գոհու-
նակությունը հայտնեց Մայր Աթոռի աշխա-
տակողներին՝ կարեւորելով աշխցից
յուրաքանչյուրի ծառայությունը եկեղեցու
առաքելության բարեհաջող իրականացման
գործում: Նորին Սրբությունը հորդորելով կա-
նանց՝ իրենց ջանքերով ու իզուտաբարո-
ւթյամբ ծաղկուն եւ պայծառ պահել Մայր Ա-
թոռ Ա. Եջիմածինը՝ համայն հայություն
մայր օջախի ու սրբություն արքայո:

Ապա Հայոց Հայրապետը Մայր Աթոռի աշխատակցուհիներին մաղթեց լավատեսությամբ, ամուր օգով և քաջառողջ կյանքով շարունակել աստվածահաճո ծառայությունն հոեմա ուստանիսեռնի եւ հալ ժողովոոհի:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը ողջունում է ԱՄՆ Սենատի արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովի որդեգրած բանաձևերը

Ապրիլի 12-ին տեղի ունեցավ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միջեկեղեցական խորհրդի հերթական նիստը, որի ընթացքում մասնավոր անդրադարձ կատարվեց ԱՄՆ Սենատի արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովի կողմից Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչող թիվ 410 բանաձևի ընդունման փաստին:

Այս առիթով Միջեկեղեցական խորհուրդը նամակ ուղղեց ԱՄՆ Սենատի արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովի նախագահ Ռոբերտ Մենենդեյսին՝ Հայ եկեղեցու և Ն. Ս. Ս. Օ. Տ. Տ. Քարեգին Բ Շայրագույն Պատրիարք և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գնահատանքը փոխանցելով նրան և հանձնաժողովի անդամներին:

Նամակում մասնավորապես կարեւորվում է Հայոց եղեռնի 100-ամյա տարելիցի սեմին Հայոց ցեղասպանության ճանաչման ուղղված նման բանաձևի որդեգրումը և ընդգծվում, որ այն խթան կլինի աշխարհում խաղաղության հաստատման, մարդկության դեմ իրականացված ռմբակոծությունների կանխարգելման և դատապարտման համար:

Ճարտարապետական խորհրդի նիստ Մայր Աթոռում

Ապրիլի 4-ին Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնում, նախագահությամբ Ն. Ս. Ս. Օ. Տ. Քարեգին Բ Շայրագույն Պատրիարք և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, տեղի ունեցավ Մայր Աթոռ Սր Էջմիածնի ճարտարապետական խորհրդի նիստ՝ նոր կազմով: Նիստին ներկա եղև Մայր Աթոռի վարչատնտեսական բաժնի տնօրեն Մուշեղ եպս Բաբայանը: Նիստի սկզբում Վեհափառ Հայրապետը, ողջունելով ճարտարապետական խորհրդի անդամներին, իր գնահատանքը բերեց նրանց պատրաստակով և հանձնառու աշխատանքի համար և հորդորեց նույն ոգով, հավատարիմ հայ ճարտարապետության ու եկեղեցաշինության լավագույն ավանդույթներին, շարունակել իրականացնել աշխատանքները՝ ի պայծառությամբ Հայոց եկեղեցու և ի վայելույթն հայոց ազգի:

Այնուհետև Մայր Աթոռի գլխավոր ճարտարապետ Արա Վարդանյանը Նորին Սրբությանը ներկայացրեց ճարտարապետական խորհրդի հիմնական կազմը: Խորհրդին անդամակցում են ճարտարապետության պետական կոմիտեի նախագահ, ՀՀ վաստակավոր ճարտարապետ, ճարտարապետության թեկնածու, պրոֆեսոր Նարեկ Սարգսյանը, ՀՀ վաստակավոր ճարտարապետ, ճարտարապետության միջազգային ակադեմիայի ակադեմիկոս, պրոֆեսոր Հրաչ Պողոսյանը, ՀՀ վաստակավոր ճարտարապետ Աշոտ Ալեքսանյանը, Պատմամշակութային ժառանգության գիտա-

հետազոտական կենտրոնի տնօրեն տեղակալ, ճարտարապետության թեկնածու Կորյուն Ղաֆադարյանը, «Երեւան-խազի» ՓԲԸ-ի գլխավոր կոնստրուկտոր, տեխնիկական գիտությունների թեկնածու Հովհաննես Մեյրոյանը, ՀՀ նկարիչների միության նախագահ, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, պրոֆեսոր Կարեն Աղամյանը, ՀՀ շինարարների միության նախագահ, տեխնիկական գիտությունների դոկտոր Գագիկ Գալստյանը, Մայր Աթոռի գլխավոր ճարտարապետ, ճարտարապետության թեկնածու Արա Վարդանյանը, Մայր Աթոռի շինարարական ծրագրերի իրականացման ենթաբաժնի տնօրեն, Երեւանի ճարտարապետության և շինարարության պետական համալսարանի դոցենտ, ճարտարապետ Գրիգոր Նալբանդյանը:

Նորին Սրբության առաջարկությամբ և խորհրդի անդամների համաձայնությամբ Մայր Աթոռի ճարտարապետական խորհրդի ատենապետ ընտրվեց ճարտարապետ Նարեկ Սարգսյանը՝ փոխարինելով նախկին ատենապետ բարեհիշատակ Տիմ Թորոսյանին:

Նիստի ընթացքում քննարկվեցին նաեւ Մայր տաճարի վերանորոգման և մասնակի ամրակայմանը, Վեհարանի շենքի ներքին հարդարման և բարեկարգմանը, Մայր Աթոռի տարածքում մոմավառության սրահի և Սարգսյանի պալատում հովհաննեսյան վերաբերող հարցեր:

Խոկման արարողություն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում

Ապրիլի 10-ին Գեղորգյան հոգեւոր ճեմարանի հանդիսությունների դահլիճում Ն. Ս. Ս. Օ. Տ. Քարեգին Բ Շայրագույն Պատրիարք և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությամբ տեղի ունեցավ Մեծ պահքին նվիրված «Ապաշխարություն և հաշտություն» խորագրով խոկման արարողություն:

Խոկման արարողությանը ներկա էին Մայր Աթոռի միաբանությունը, Հայ եկեղեցու երիտասարդաց միությունների ու քրիստոնեական երիտասարդական ծրագրերի անդամներ, տարբեր հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ, Մայր Աթոռի «Էռնեստեան» հանրակրթական դպրոցի ավագ դասարանի աշակերտներ, զինծառայողներ ու բազմաթիվ հավատացյալներ:

Խոկումն սկսվեց Տերունական աղոթքով, որից հետո բացման խոսքով հանդես եկավ Մայր Աթոռի հոգեւոր-կրթական հաստատությունների վերատնօրէն, Գեղորգյան հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ Գեւորգ եպս Սարգսյանը: Արարողության ընթացքում հոգեւոր եղբայր կատարումներով հանդես եկան ճեմարանի, Երեւանի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ Մայր եկեղեցու «Հավատամք» և «Լուսավորիչ կանթեղ» եկեղեցատիրաց միության «Կանթեղներ» երգչախմբերը, ինչպես նաեւ իր խումբ երիտասարդների կողմից հնչեցին հոգեւոր ընթերցումներ:

Խոկման ավարտին ներկաներին իր հայրական օրհնություն և պատգամը բերեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ ուրախություն հայտնելով, որ եկեղեցու հավատացյալ գավակները համախմբվել են Մայր Աթոռում՝ միասին խոկման պատեր ունենալով՝ համեմատելի սուրբ հայրերի սրբազան աղոթքներով ու քաղցրամիտ տնօրինություն և կատարել՝ սահմանելով քառասուրյա տնտրությամբ պահեցողու-

թյան շրջան, որպեսզի մարդ արարածը, ով իր բնության մեղանշական է, կարողանա ամբողջապես կենտրոնանալ իր անձի վրա, լուսարձակի տակ վերցնել իր կյանքը՝ միաժամանակ վերլուծելով իր գործերը և իր մտածումներում ըմբռնի, թե ինչպիսի վրիպումներ են տեղ գտել իր կյանքում, որքան ժամանակ է իր սիրոյը չարության ծիրաններում մնացել, և ի վերջո որդեգրի Տիրոջ հետ հաշտության ճանապարհը»,- իր խոսքում նշեց Ամենայն Հայոց Հայրապետը:

Նորին Սրբությունը երիտասարդներին հորորեց սեփական կյանքում առատացնել աղոթքը, որպեսզի հոգեւորն առավել զորանա և իր մաքրամաքուր խորհրդով ուղեկցի իրենց կյանքի բոլոր օրերին: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պատգամեց նաեւ ամրապնդել իրենց հավատքը բարի ու ազնիվ գործերով՝ սրտակից և օգնական լինելով կարիքի մեջ գտնվող մարդկանց:

Իր խոսքում Նորին Սրբությունն անդրադարձավ սիրիահայության, մասնավորապես քեսաբեհայերի ծանր կացությանը՝ ներկաներին կոչ անելով աղոթել Սիրիայում խաղաղության վերականգնման համար և մասնակցել դառնալ բոլոր այն օգնության ձեռնարկումներին, որոնց իրականացվում են համուն հայորդիների բարոր կյանքի վերահաստատման:

Վերջում Վեհափառ Հայրապետը խոկման արարողության մասնակիցներին մաղթեց, որ Աստված իր բյուրավոր շնորհներով նրանց առաջնորդի դեպի մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի Հրաշափառ Հարությունը:

Արարողությունն ավարտվեց «Պահպանիչ» աղոթքով, որից հետո Հայրապետական մաղաքների երգեցողության ներքո Նորին Սրբությունն իր օրհնությունը բաշխեց հավատավոր ժողովրդին:

Ծաղկագարդ

Սուրբ Հարության տոնից մեկ շաբաթ առաջ Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցին նշում է Ծաղկագարդը, որ խորհրդանշում է Քրիստոսի հաղթական մուտքը Երուսաղեմ:

Հիսուս Քրիստոսի մուտքը Երուսաղեմ նկարագրում են բոլոր չորս պատարանիչները՝ մանրամասնելով, թե ինչպես ժողովուրդը փառաբանությամբ ու օրհնությամբ է դիմավորում Տիրոջ գալույթը: «Եվ բազում ժողովուրդ իրենց զգեստները փռեցին ճանապարհի վրա, իսկ ուրիշներ ծառերից ճյուղեր էին կտրում և սփռում ճանապարհի վրա» (Մատթ. 23):

Իմ 9): Ժողովուրդի բազմությունն աղաղակում էր ու ասում. «Օվաննա, օրհնյալ է Նա, որ գալիս է Տիրոջ անունով»:

Ապրիլի 13-ին Հայաստանյայց Առաքելական Սր եկեղեցին տոնախմբեց Ծաղկագարդը, որը Ն. Ս. Ս. Օ. Տ. Տ. Քարեգին Բ Շայրագույն Պատրիարք և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից հռչակվել է նաեւ Մատուկների օրհնության օր:

Տոնի օրը բոլոր եկեղեցիներում մատուցվեց Պատարագ, կատարվեց Անդառտանի արարողություն և մատուկների օրհնություն, որի ընթացքում ներկա մատուկներին իր հայրական օրհնություն և պատգամները բաշխեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Նույն օրը՝ երեկոյան, կատարվեց նաեւ Դնեբացեցի արարողությունը:

ՀԱՅՈՒՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՏՆԵՐ

ՂՈՒԿԱՍ Ա ԿԱՐՆԵՋԻ (1780-1799)

Սկզբը՝ 2013-ի
թիվ 21-24, 2014-ի թիվ 1-6

Երբ Ղուկաս Կարնեցու ընտրության հարցը բարձրացավ, պոլսեցիների առաջարկած պամաններից մեկն այն էր, որ անհրաժեշտ էր Մայր Աթոռի մատակարարության համար խորհրդականներ նշանակել: Իսկ Մայր Աթոռի միաբանությունն էլ պարզ հայտարարել էր, որ դա կարող էր կարգավորվել Ղուկասի հաստատվելուց հետո: Այլ խոսքով՝ ընդունում էին, բայց առանց կաթողիկոսի դա հնարավոր էր: Դա՞նք էր Ղուկասի պարագրեքի ե ժողովրդի հետ միաբանության, փաստաթուղթ ստորագրեցին, թե Էջմիածնի Սինոդի անդամները՝ արքեպիսկոպոսներ կամ եպիսկոպոսներ, վեց հոգուց պակաս չպետք է լինեն: Գլուխ քահանա Աղայանը թերահավատ է եղել դրա նկատմամբ ե չի մտցրել իր ժողովածուի վեց: Ըստ Ս. Օրմանյանի՝ խնդիրը վերաբերել է վանքի մատակարարության գործում կաթողիկոսի միաճան կամը բացառելու: Ինչու, սակայն Ղուկասի հաջորդը մը եղավ Դամարյանցի օրոք, երբ նախկին պայմանների վրա որոշակի ուշադրություն չէր դարձված: Բայց երբ Զաքարյան կրկին վերադարձավ պատրիարքության, այդ պայմանը կորցրեց: Սակայն նախնական ե ոչ՝ հատուկ տեսքով: 1808 թվին՝ Դանիել Սուրբանյան օրոք, «կա-

ռավարիչ ժողով» եղավ, ե օրինական Սինոդ հռչակվեց Դովհանես Կարնեցու օրոք՝ 1836 թվին:

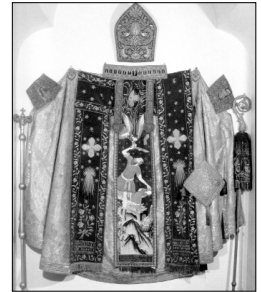
Բարդ կացություն էր ստեղծվել Գանձասարի կաթողիկոսությունում: Դովհանես Զասան-Ջալալյանի սպանությունից հետո Իսրայելն օրինական կաթողիկոս չհասկացվեց, սակայն հաջորդ էլ չօծվեց: Իսկ Սարգիսը 1786-1792 թվերին թափառական վիճակում էր՝ փրկված գույքն էլ հետը: Կրպ թագավորը կուգեսար օգնել Գանձասարի կաթողիկոսությանը, սակայն չէր համարձակվում Էջմիածնի դեմ ընդունությունը պաշտպանել: Ուստի լույ անձնապես հովանավորում էր ինքնակոչներին: Զերակլի որդի Գեորգիս Իսրայելին կարգել էր Զարգալի առաջնորդ, ե Ղուկասը դրան համաձայնել էր, չնայած Իսրայելը կաթողիկոս կոչույց պահել էր: Սարգիսը, որ եղբորը հաջորդելու թեկնածու էր, կարողացել էր ձեռք բերել Գանձասարի խան Զավադի աջակցությունը: 1792 թվի դեկտեմբերի 8-ին Գանձասարում կաթողիկոս օծվեց՝ հակառակ Իսրայելի: Սարգիսն աղերսական նամակ գրեց Ղուկասին, սակայն վերջինս նրան կաթողիկոս չհասկացեց: Սարգիսը, ո՛չ Զավադ խանից ե ոչ՝ էլ մեխիբներից ակնկալած օգնությունը չստանալով, իր եղբայր Դանիելի որդի Բաղդասար արքեպիսկոպոսի հետ 1796 թվին Տփլիս գնաց՝ հույս ունենալով ամրացնել իր դիրքերը Զերակլի օգնությամբ: Սակայն Զերակլն այդ օրերին մեռավ, իսկ Գեորգիի միջամտությունը Ղուկասը չընդունեց: Սարգիս ինքնագլուխ կաթողիկոսանալու պատճառով Գեորգիս սպառնաց, որ կարգելի Էջմիածնի նվիրակների գործել Կրպ թագավորության սահմաններում, բայց այնուամենայնիվ Սարգիսն ստիպեց հրաժարվել

կարմիր կնիքից ու կաթողիկոսությունից: Այդ ժամանակ Ղուկասը համաձայնեց, որ Սարգիսը՝ որպես եպիսկոպոս, լինի Զաղպատի առաջնորդ, ե այդ մասին 1797 թվի օգոստոսին գրեց Գեորգիին: Միաժամանակ նա խնդրեց Էջմիածնին վերադարձնել սուրբ գեղարքը, որը Տփլիսի մերձակա ժամանակի ժամանակ, բայց վրպ արքունիքն այն չէր ուղարկել՝ պահելով որպես ճշնույց գործադրելու միջոց: Գեորգիին այս անգամ էլ սուրբ գեղարքը չվերադարձրեց, իսկ Ղուկասը նորից ետ պահանջելու պատեհուծություն չունեցավ: Նա 1799 թվի դեկտեմբերի 28-ին մահացավ՝ թողնելով մեծավաստակ հայրապետի համբավ:

Էջմիածնում արդեն կաթողիկոսի թաղման օրը՝ դեկտեմբերի 29-ին, ժողով գումարվեց՝ հաջորդին որոշելու համար: Տեղապահ Մինաս եպիսկոպոսի մասին պարզապես քաղաքավարական խոսք եղավ, որովհետև նա տեսությունը կորցրել էր ե կաթողիկոս լինել չէր կարող: Զարմար նկատվեց Դանիել Սուրբանյանին, որ ընտրվել էր Կ. Պոլսի պատրիարք ե վայելում էր բոլորի հարգանքը: Սակայն նրա համար էլ մտածում էին, որ արգելք կլինե՞ր Կ. Պոլսի մեծամեծները՝ չուգեսնալով պատրիարքությունը նոր վտանգների ճեքարկել ու նոր պատրիարք փնտրել: Տոկեց նաեւ Եփրեմ Զորագեղու անունը, որ նվիրակ էր եղել Զերակլանունում ե 1799-ին, դարձյալ որպես նվիրակ, ուղարկվել էր Ռուսաստան: Սրա համար էլ դատողություն արվեց, թե նրան դժվար է հանել այդուհի ձեռքբերել՝ նկատի ունենալով Արդուբեյանին, որը կուգեսնալ արթուն իրեն պահել: Արդուբեյանի մասին էլ ասվեց, որ ռուսների մարդն է ե մասնակցել է պարսիկների ու օսմանների դեմ պատերազմին, իսկ կաթո-

ղիկոսի հաստատումը կատարվելու է պարսից ե թուրքական կառավարությունների կողմից: Ընտրելի առաջարկվեց Կեսարիայի առաջնորդ Ստեփանոս Սեբաստացին, բայց նրա՝ Մայր Աթոռից դուրս գտնվելը դարձյալ դիտողության առիթ տվեց: Դիվեց նաեւ Դավիթ Ենգեթցի եպիսկոպոսը՝ Դորդույանների ընտանիքից, որն աթոռակալ էր կամ ելեմտական վարիչ: Նրան էլ առարկողներ եղան՝ առաջ բերելով Դավիթի զայրույթը, որը ներկա էր ժողովին: Ժողովն այդպես էլ ցրվեց՝ առանց որոշում կայացնելու:

Դեկտեմբերի 30-ին տաճարում կրկին հավաքվեցին ե համաձայնեցին Դանիելի ու Եփրեմի թեկնածությունների հարցում՝ առաջնությունը տալով Դանիելին: Եփրեմն էլ ավելացվեց, որովհետև կարծում էին, որ Դավիթից Կ. Պոլսի մեծամեծները, թերեւս, չուգեսնան գրկվել: Կ. Պոլսի ուղարկվող նամակը ստորագրեցին նաեւ Երեանի մեխիբներն ու յուզաբանները: Դանիելն ե օսմանյան սուլթանին նախաճ գրեց նաեւ Երեանի Մահմադ խանը: Պաշտոնագիրը կազմվեց 1800 թվի հունվարի 2-ին: Երբ ընտրում էին նամակները տանող պատգամավորին, Դավիթ եպիսկոպոսն ամեն ինչ անում էր, որ ինքն ընտրվի ե հաջողեց՝ իր եղբայր Բարսեղի ե նրա աներ մելիք Աբրահամ Աղայանի աջակցությամբ: Նա նամակներով դուրս եկավ Էջմիածնից 1800 թվի հունվարի 16-ին: Բոլորը կարծում էին, որ Դովսեփ Արդուբեյանի խնդիրը դուրս է եկել օրակարգից, որը կարող էր տիրող պետությունների հակադրվեցության առիթ դառնալ: Դավիթն իր հետ տանում էր նաեւ վկայական, որով միաբանությունը հարմար թեկնածու էր համարում Դավիթին: Դա նրա խարդախությունն էր: Նամակներ ու լուրեր էին ստանում Տփլիսից, երբ պատգամավորը դեռ նոր էր Կարին հասել: Դավիթն աշխատում էր շուտապես փոխել հասնել Կ. Պոլսի, որ երբ

իր թեկնածությունը չանցնի, ապա գոնե ձեռք ձգի Կ. Պոլսի պատրիարքությունը:

Երբ Ղուկասի մահվան լուրը Տփլիս հասավ, այստեղ էլ սկսեցին մտածել հաջորդի մասին, ե ընտրությունը կանգ առավ Դովսեփ Արդուբեյանի վրա: Նա 27 տարի՝ 1773 թվից, ռուսահայերի առաջնորդն էր ե ազդեցիկ դիրք ուներ ռուսաց արքունիքում: Գնտնում էին, որ նա ամենահարմար մարդն է, որ կարող է արդյունավոր գործունեություն ծավալել Մայր Աթոռում ե այդ խառնակ ժամանակներում Ռուսաստանի աջակցությամբ ապահովել հայ ժողովրդի պաշտպանությունը: Զարկ է նշել, որ այդ գաղափարը հենց ինքը՝ Դովսեփ Արդուբեյանն էր մշակել անում էր, որ ինքն ընտրվի ե հաջողեց՝ իր եղբայր Բարսեղի ե նրա աներ մելիք Աբրահամ Աղայանի աջակցությամբ: Նա նամակներով դուրս եկավ Էջմիածնից 1800 թվի հունվարի 16-ին: Բոլորը կարծում էին, որ Դովսեփ Արդուբեյանի խնդիրը դուրս է եկել օրակարգից, որը կարող էր տիրող պետությունների հակադրվեցության առիթ դառնալ: Դավիթն իր հետ տանում էր նաեւ վկայական, որով միաբանությունը հարմար թեկնածու էր համարում Դավիթին: Դա նրա խարդախությունն էր: Նամակներ ու լուրեր էին ստանում Տփլիսից, երբ պատգամավորը դեռ նոր էր Կարին հասել: Դավիթն աշխատում էր շուտապես փոխել հասնել Կ. Պոլսի, որ երբ

Զարուկային
Բարսեղ ՉԱՐՈՋՅԱՆԱՆ
33 զԱՍ թղթակից անդամ, պրոֆեսոր

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը շնորհավորել ե Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցու նորընտիր Պատրիարքին

Ն. Ս. Օ. Ս. Տ. Գարեգին Բ Ծայրագույն Պատրիարքն ե Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը շնորհավորական ուղերձ է ուղի Նորին Աթոռական Իգնատիոս Աֆրամ Երկրորդին՝ Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցու 123-րդ Պատրիարք ընտրվելու առիթով: Ընտրավորագիրն Ասորի Եկեղեցու հոգեւոր պետին է հանձնել Դամասկոսի հայոց թեմի առաջնորդ Արմաշ եպս Ապրելյանը:

Վեհափառ Հայրապետի շնորհավորական նամակում մասնավորապես ասվում է. «Ձեր ընտրությունը վկայություն է Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցու Ձեր նվիրյալ ե ակներե սպասավորության: Մենք ճանաչում ենք Ձեզ՝ որպես բարի ե անձնորդ հոգեւոր հովիվ ու առաջնորդ, ով իր անձնական օրինակով փաստում է երջարության ե բարեխաղության կարեւորությունը, խրախուսում տարբեր Եկեղեցիների ներկայացուցիչներին միջել համագործակցությունը: Լիափույս ենք, որ Ձեր գահակալության ընթացքում Ղուգ՝ որպես արժանավոր առաջնորդ Զրիստոսի Սր Եկեղեցու, Ձեզ վստահված հոտը կառաջնորդեց դեպի անվճար ու խաղաղ նավահանգիստ:

Հայ Առաքելական ե Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցիների եղբայրական հարաբերություններն ամուրի ու խոր արժանալի ունեն: Մեր երկու Եկեղեցիները, բրիտանությունն վաղ շրջանից սկսած, ոչ միայն միասին ծառայել են՝ քրիստոնեական աշխարհին պարզեցնելով հարուստ հայրաբանա-

կան, ծիսական ե հոգեւոր ծառանգություն, այլեւ ճակատագրակից են եղել՝ պայքարելով մեր ժողովուրդների արդար դատի ե իրավունքների համար՝ սասնավորապես Առաջին համաշխարհային պատերազմի, մեր ժողովուրդների դեմ Օսմանյան Թուրքիայի կողմից իրականացրած ցեղասպանության հետ կապված:

Մեր երկկողմ համագործակցությունն ավելի բեղմնավոր ե դարձել վերջին տասնամյակների՝ մեր Եկեղեցիների առաջնորդների փոխադրությունների, աստվածաբանների միջեւ երկխոսության ե Էկումենիկ ջանքերի մեջ մեր ընդհանուր ներգրավվածության շնորհիվ: Այսօր մեր մտքերն ուղղված են Սիրիայում խաղաղության վերականգնմանը, մի երկիր, որտեղ Հայ Եկեղեցու գավառները դարձել շարունակ խաղաղ ու արդյունավոր կյանք են ապրել Ձեր հոտի ե այլ կրկնների ներկայացուցիչների հետ: Լիափույս ենք, որ Ձեր Արքունիքում իր հայրապետական խնամքը կտրածի մեր Եկեղեցու գավառների վրա, ե համատեղ ջանքերի շնորհիվ մենք կկարողանանք օգնել հաղթահարելու այս ճգնաժամը, վերջ դնելու բռնությանը ե վերականգնելու խաղաղությունը տարածաշրջանում:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսության պատվիրակությունն առաջիկայում կմասնակցի Ասորիքի ե Համայն Արեւելքի նորընտիր Պատրիարքի գահակալության արարողությանը:

Նարեկ վրդ. Բերբերյանը՝ Բրազիլիայի հայոց թեմի առաջնորդ

Տաթև արք. Ղարիբյանի ե ատենապետության թեմական խորհրդի նախագահ Անդրե Գառնգյանի, թեմի պատգամավորական ժողովը Բրազիլիայի հայոց թեմի առաջնորդ ե ընտրել առաջնորդական փոխանորդ Նարեկ վրդ. Բերբերյանին:

Թեմական պատգամավորական ժողովի անդամներն իրենց գնահատանքն են հայտնել Տաթև արքեպիսկոպոսին՝ 1980 թվականից սկսյալ թեմում իրականացրած նվիրյալ ծառայության համար: Նա առաջնորդական պաշտոնը թողել է առողջական խնդիրների պատճառով:

Բրազիլիայի հայոց թեմը հաստատվել է 1983 թվականին՝ Ն. Ս. Օ. Ս. Տ. Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրոշմամբ: Մինչ այդ Բրազիլիան 1933-ից գտնվում էր Զարավային Ամերիկայի Հայրապետական պատվիրակության իշխանության ներքո: Թեմի տարածքում բնակվում է շուրջ 35 հազար հայ: Թեմում գործում է երկու Եկեղեցի՝ Սան Պաուլոյի առաջնորդանիստ Ս. Գեորգի կառուցված 1948 թ., Օգասկոյի Ս. Դովհանես Մկրտիչը՝ կառուցված 1930-1935 թթ.:

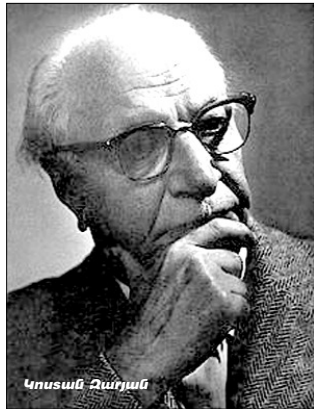
ՀԱՅԲԵՆԻՔ. ԲԱՆՔ ՀԱՅՈՇ

Ա. Հայոց հայրենիք եւ հայ գրականություն

(պատմական ակնարկ)

Սիսիբո՝ թիվ 4-6
Ազգաբանական քննությունը շարունակվում է **2աբեի Գազադյանի** «Զաղաքաբնությունը և մենք» հոդվածում. «Ազգերու ճակատադիրդ այնքան էր ազդիրդ արտաշան ևնջումներու կազմամեղդ գոյութենէն, որքան էտքիլն անխմամաշուկայն էրուր, անմիաբանութայնն և անորոշմտայնութայնն համառողդ գոյարենէն» («Ճայ գրականություն», 1912, թիվ 5, 1-14 դէկտեմբեր): Այսինքն՝ ազգը պետք է միտնիլ գաղափարական միաբանութայն, հիմաժորդրոն ազգային ոգին է, որի արտահայտությունը գրականությունն է, նաեւ քանակիությունը: Այստեղից Բաբելն է-հիմաժորդրն կըլը թուրքիկ հայությանը՝ կըկաւտ հայոց բանականութայն, որ Նշաւանկում է համալքել, ամբարել ժողովրդական գանձերը:

Ս. Գ. Գալիտցյանը «Ընագրի» հաստատվածացումը վերնագրով զրպատումով հարուստ «Յթանտ երեքը» եւ նրան զգաւատում որպէս համաշխարհային աւտուս. «Դ. Կարուստս <...> հայ մեծագոյն ու կատարելագոյն երթողը եւ ՄԱ մեր շոյակն, մեր Ղաուոսիակ եւ <...>, ոչ մէկ երթողը համաշխարհային գրականութեան մէջ չի կրցած գերագոյնցել գայ: Կարուստս հայ տաղանդներ մարդկութեան մտտի վրա կը հաշլել» («Յայ գրականութեան», 1913, թիւ 9, 1-14 մայիս):

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԴԱՆ

Հաջորդում է Հակոբ Օշականի կերու-
ծությունը՝ Լսիրված Վարուժանի «Յերու-
սիմիտը» և «Հթթանու երգեր» հատորնե-
րին: Գեղարվեստական անորոշ մտայնու-
թյունը, ինչպես պատերազմի դաշտում,
առաջնորդ է որոնում, որպեսզի դառնա
գազային դրոշակ, և որի ենտեղ գնան: Ի-
րաճող հեղինակությամբ այդպիսին դառ-
նում է Վարուժանը՝ ցեղի երգիչը: Օշակա-
նը գրում է. «Մեր տառափն Ռուսաստան մը

պետք էր: Դասիկել Վարուժան եղավ առ: «Յեղիս սիրտ»-ին հեղինակը մեծ բանաստեղծ մըն է, որ ապագա հանճար մը դառնալու երջանիկ կարողությունները կ'ավելետե» («Չաք գրականություն», 1913, թիվ 12, 1-14 զգուստն):

Այս հանդեսն ամսօրյան իր հերթին 1913-ի 1-ին համարի չափակի 2-րդ ենթահյուսվածքում է «Շրջաբերական արտագաղթի մասին» եւ արտագաղթը համարել ազգային զոլոբանային սպառնացող աղետ։ Այսպես լուրաբանյցուր հայի հեռացումով թուլանում է հայոց ոգին, առջեւում ողբեւան սանձանաւիչ 1915 թվականին էր, ետեւում 1894-ից սկիզբ առած բռնաւթյուններն ու հալածանքներն էին։ Աղետն ու ցարդերի զամին ընում էր հայոց տեւրմը...

Վրթանես Փափազյան՝ «Գրական գրույթներում» անդրադառնում է ռուս-հայկական «Ռուսաստանում ռուս հոգու պատկերացման ազդեցությանը ըստ ավելի պատկերասում են ընթակա մանր ազգերի հոգիները»։ Անցնում է «հայկական ուժ-գուն», որ մշտական հավկանություն ունի «ամեն տեսակ տարափոխիկ աստերի հանդեմ» և և կարող անտարադրե՝ «Չէ՛, վարդուներ, վատ է հայ ժողովրդի մտա-կող կարենը, շատ վատ է» («Հայ գրակա-նություն», 1914, թիվ 5, 1-14 հունվար)։ Նկարի ունի հայ գրականության մեջ թա-փանցած «կանանց բուժներ, զիստեր և տախիբներ երգող բոլոր «ազատամարտի-րիկ»։ Գրկուկ խոսքերով ևս կոչ է անում առողջ հոգու համար վերադառնալ «չեփա շանիկի բո՛ւս արդյուր»՝ ետիփ ժողովրդուկ ու գիտույթուրը»։ Եվ ամփոփումը. «Ո՛րք հին արժեքները չեն, որ վարկաբեյ են ե-րեչ, այլ արարքները գրասիատողներն են ու ըմբոստները, որ պատիվներ չեն» («Հայ գրականություն», 1914, թիվ 5, 1-14 հունվար)։

Հերոսների ժամանակն էր: Փափագյա-
նի դիտողությունը ետադարձ ուղղվածու-
թյամբ վերաբերում է նաեւ Կարոտեանին,
այս հարցում նա ծայնակցում է Հովհան-
նեսին, ում տեսակետին նույն՝ 1914-
թվականի ապրիլի 30-ի իր «Հայ գրակա-
նության զարգացումը» հանրահայտ գեղու-
ման մեջ պետք է միանա հետեւ Տերյանը:

Միջոցներ Կարուժանը ոչ թե կնոջ տար-
փանք էր գովերգում, այլ՝ անտիկ հուճա-
կան արձանների վայել մերկությունն ե-
րևում, ինչը պիտի կորույթի ոգի արթնացնե-
ր, եւ այդ ոգին պիտի ծառայեք ազգությանը:
Կարուժանն իրո՞ք գնում էր առաջնորդի
ճանապարհով, եւ կրան հետեւողները
նաեւ ֆիդայի ազատամարտիկներն էին,
որ «Տեղին սիրտը» ժողովածուն կրում էին
իրենց մախաթներն մէջ:

Նույն այս թվականին Կոստան Չարյանը համախոհների հետ գրում է «Մեղյան»-ի հանգանակը եւ ձեւակերպում. «Պաշտամունք եւ արտահայտության Հայ հոգվույն: <...> Առանց հայ հոգվույն չկա հայ գրա-

կանոնները և հայ արվեստ: <...> Կիսակատար: Հայ հոգիի երկուսի է, Ուժմ է, այսինքն է՝ մարտնավորված անորիակակ շարժություններ մեծ Արիական ցեղի, որոն կը պատկանիք: Այնուհետև: «Մշակույթ» կենսաևորդ պատկազատուով մը հայ լեզուի: <...> Հոչելանվել մարդաբանություն հայ լեզվի բազմաթիվ օտարահուն բառերը՝ կ'ընդունեն դիմե՛ հայ լեզվի զանազակ աղբյուրներուն, գրաբարին և բնաշխարհի հայ բարբառին՝ որոնքդդ հարազատ ու հայեցի բառեր, բացարարություններն ու աստվածներ <...> Կ'ունեն հիմներ (լեզվի գեղագիտություն) մը՝ որ հոգեծրու, որ գույներու, որ շշտներու...»: Եվ այս ասան արվեստի կատարող անկախության պահանջով, անկախության նաեւ (քաղաքությունից և բաղադրականությունից: Արվեստ վեր եմ ասեմ տեսակի երգախոսություններից, ինչն ինչ ըլլալով կրտսեակն մոլեռանդու, թիւնն ինչ վեր է նաեւ: ասեմ կոյնեք: «Երեսն, որ Մեծեմ ապրի՛ պարսապով է ստեղծել»: «Ստեղծեմ, ապրելու համար տեսականություն մեք, ստեղծեմ, հոս, այդ տեսականություն մեք մեր ցեղին որ մշտնոր պէլցնելու համար սիւղեղեակներ մեք համարողության վրա»: Այսպե՛ս ինչ դատուն Կոստան Չարյան, Հակոբ Զիլգիֆեյզյան (Չալկան), Սիւրբուր Տատուրյան, Ֆեդայի Բարսեղյան և հանիկ Կարունալը: Երեւիլը «Մեշյանի» առաջին համարից պէտք է հեռանալ և իմնարդը «Հավասար» տարեգիրը: Երանե կը արեցին ստեղծել հայաբողջով արվեստ և հանուն դրա ասա՛ւք ինչ՝ ինչն ո՛ր-ն, ինչ՝ ինչն այր-ւ:

Ո՛րչէն Հակոբ Զյուճեճեանի վարած «Հարթթէթ» շաբթի եր, ուր ծաղկունմանակով՝ «ստիտի զլալե կարճ, մեղ, արյունոտ», քննարարուում էր Հրանտ Լազարյանի ցի բերդկանները, Կրթաւոն Փափաճեանի «Պատմութիւն հայ գրականութեան սկզբից մինչե մեր օրերը» (1910) աշխատութիւնը («Մեր գրականութեան պատմութիւնը մեր երազին, մեր ոսկի երազին պատմութիւն է» Պ. Կրթաւոն Փափաճեանին նման ռարքիսները չեն, որ այդ նուրը ու կիրիական պաշտօնին ճնղուական ստիտ զլալե»։ Ի հարգանք Հայաստանայաճ գրականութեան՝ «Մեհլանի» երրորդ համարում չեղեցիկը «Հարթթէթ»-է տրա հարաւորանելով հանիկարացող «Հիմարապատում» բաժինները։ «Մեհլանի» 4-րդ համարի «Հարթթէթ»-ի զոդ... Լեւոն Հանթէն՝ «Հիմարապատմը»-ով, ըստ որի տրա «ստիարարները հայ չեն», հեղինակն ազգովան է Իսթանբըլ։ Հանդէսին 5-րդ համարի «Հիմարապատում» բաժումը խայտառաճել է «Բոլաճանկոն»-ի խմբագրի Միռնալէն Պարսաճանիկն, ով իր հեղինակաւծել էր Մեծարմեցիին Եկրտաշէն Հարությունյանին։ Կերցին համարում «Հարթթէթ»-ի ծանր զլանն անցել է հայր Սիմոն Երեմեանի վեպերի կրպով՝ հեղինակը համարվում է «Ստիտի պատկանելին զանճառ

Փափագյան

մը), ինչին հաջորդում է աստաղը՝ «Վնդառաժեղով Վորսահանը զինքը» (էջ 106):

Հանդեսի 2-րդ համարում Վոստան Չալիքը տպագրում է «Հայուն Հիտուսը» հոդվածը: «Մեր Հիտուսը տակավին չէր լուծւած է. և ան երբեք ասարձ չէ հայ հոգւոյն ներքնախորը, վասնից ո՞ն չո տեսած է գալի: Հայկական հասնաբը վերստեղծված չէ: <...> Հիտուսի հաղքը մտերմորեն կապված է հայ ազգի տաղովարեն ինչ ինչ եղանակով ասպագա կանչին բախտին հետ»: «Արդարեւ, տարկաբան, մեռած բանը կա հայ Հոգւոյն մեջ, որուն դեմ պատարաստ չէ պայքարել»: Շատ նոր Հիտուսի պաշտամունքն ի սկզբանէ եղել է ծեսական, բանիկ գոյություն չունի ո՞ր մեր աղբետրի մեջ, ո՞չ մեր գրականության մեջ, ո՞չ ժողովրդի կամաքցի մեջ»: Հիտուսը՝ որպես հայ, գոյություն չունի «իրեն պատուիր, իրեն Տաղուսը»: Ահա «արիւնքի իշեթանի հասնելու համար» Նա կըլ է անում «կամ վերստեղծել գայն նորեն. <...> կամ մարտնչիլ անոր դեմ, տապալել գայն»: Հին կապաճանքին վերադարձը բացառում է «աստվածի անտեղ իրավաբան իին են և մեռած»: Հնդեին դառնալով մտավոր ծուլություն է, նորը չի աշխույժ հայ հոգու մեջ, ուրեմն հույսը նոր մտավորականություն է, որ նոր է ծնվում օրիցեանույն և զգայական հայկական թարմ արյունով:

«Մեչյանի» երրորդ համարը նվիրվում է Հայաստանայաց գրականությունը: Կարևոր է «վաղվախ» գրականության հարցը (Արուստյան Հարությունյան): Ենչշտվում է Հայաստանայաց գրականությունը եւ ոչ թէ գալալի գրականությունը, քանի որ «Հայաստանն ողորդ գաղթավայրն է - գերագանցորդ Վաղվախ գրականությունն է, որուն կ'սեւեռնք Մեր հոգիները...»:

Հայաստանյայց գրականության մեջ
հիշում են Զուգակից մինչև Ռ. Չարդա-
րյան, ում իդեալը ձեակերպվում է այս-
պես. «Հայ հոգին արվեստի սորանոր ու
բացմագան ձեւեռու մեջէն...»:

Կոստան Չարյանը հանդես է գալիս «Հայրենիքին սիրտը» բանաստեղծությամբ.

Հիշենք
Խորիմյան Հայրիկը՝ իրա՛վ Հայրիկը,
Աբովյանը՝ տոկոսն իտեալամարդը,
Սրվաճնդյանցը՝ խելացի ճանապարհորդը,
Ավիշանը՝ դեպի հայտնիքն հառած աչքերը,
Եւ ուրիշներ, ուրիշներ...

Հարունակելի
Դավիթ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ
Քանապոհական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

Երեզկանանգ համալս Մարտ Աթոռ Ս. Էջմիածնում

Ապրիլի 7-ին, Ս. Աստվածանի Ավետ-
ման տոնի կապակցությամբ, Մայր Աթոռ Սբ.
Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբրիել Բ Ծայ-
րագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կա-
թողիկոսի օրհնությամբ ու նախագահու-
թյամբ տեղի ունեցավ երեցկանանց անդ-
նոսիկ հավաքը:

Հավաքի առիթով Հայաստանի թեմերից եւ Արցախից Մայր Աթոռ ժամանած 120 երեցկին նախ ներկա գտնվեց Մայր տաճարում տոնի առիթով մատուցված Պատարագին:

[illegible]

Նույրպես է հաղորդել այս բացառիկ հանդիպմանը, եւ տոնի հոգեւոր խորհրդաբանությունն ազելի է հատկանշում երեցկանանց մասնակցությունն իրենց քահանա ամուսինների առաքելութեանը:

Բացման խոսքից հետո «Երեցկնոջ դե-
լակատարությունը հովվական կյանքում»
թեմայով գեղույց կարդացին Արագածոտնի
թեմի Ոսկեվազ համայնքի հոգեւոր հովիվ
Հորայոն քնն. Կարապետյանն ու երեցկին
Հինարիկ Մատուկյանը:

Տեղ հայրն իր գեղուցում աղորադարձավ երեցեցին ունեցած բացառյալ դերապատարությանը համայնքային կյանքում և մատակարարեց իրավապահ կյանքում երեցական երգերգավիճություն անանքային կետերը: Երեցին Չիկարին Անտոնյան Էլ իր երախտագիտություն խոսքը հայտնեցին Ամենայն Յայդ Կաթողիկոսին՝ երեցական ուր ընտելած այս բացառյալ հնարավորություն համար, ասաց իրեն համայնքանունը:

յիս կյանքում երեցկանանց արդյունավետ ներգրավվածությունն օրինակ ներկայացնող միազանգույնի թեմում երեցկանանց ուժերով իրականացվող «Լույս մանկան» ջրհորտեսական կրթարտադրական ծրագիրը: Երեցիկն շեշտադրեց այն կարծրագույնն ու պատասխանատուն մասնակցությունը, որ պիտի ունենա երեցիկն քահանայի հովվական ծառայությունն ընթացքում: Լինելով քահանայի լավիցի՝ առաջինի վարքով ու եկեղեցական պատասխարկությամբ, խոսքի եկվածքով, երեցիկն պիտի բարձր օրինակ հանդիսանա ժողովրդի համար:

Այնուհետև կյուֆի շուրջ տեղի ունեցավ քննարկում, որի ընթացքում ներկայացվեցին թեմերում երեցկանանց կողմից իրագործվող տարբեր կրթական, սոցիալական ու քարոզչական ծրագրեր՝ միտված նպաստելու քահանայից դպիսի ծառայության արժանի առողուկամություն:

Հավաքե՛ք ամփոփվեց Ամենայնի Հայոց
Կաթողիկոսի հայրական օրհնությամբ ու
պառվածով: Կեհայան Հայրապետը նախ
Ս. Աստվածածնի Ավետման տոնի առիթով
իր շնորհալուրսերներն ու բարեմաղթույթնե-
րը բերեց հավաքի մասնակիցներին՝ հայ-
ցելով, որ երկնավոր Տեղի Իր օրհնության
ները քաջառողջ եւ եղանակի պահի կրանց
ընտանիքները:

Այսուհետև ակորդարաբանավոր երեցկոց կարելու դերակատարությանը քահանայա-
առաջնությունն իրագործական ճանապարհ-
ին՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կարելու-
ցից քահանաներին աջակցել լիեցուկ երեց-
կանացի գիտակցությունը, ծառայությանն
է հանձնառություն: Ոգի: Նորին Սրբությունն
ընդգծել, որ հոգեդարձություն կոչված է ծա-
այելու եկեղեցուն, ինչի գիտակցությունը
պետք է ունենա նաեւ երեցկիցն էլ ըստ
ամենայնի մոյի իր ամուսնուն հոգեդարձ
առաջնությունն էջ չբերանալու, որպեսզի Աստու-
ծոն օրհնություն տվայ: քահանայի ընտա-
նիկում ամենիմը առատախա:

Հարունակութիւնը՝ էջ 6

ԷՄԱՆՈՒԵԼ ՎԱՐԱՆՂՅԱՆԸ ԵՎ ՆՐԱ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սկզբը՝ 2014-ի թիվ 3-5

Էմանուել Վարանդյանի գրքում գետնեղված երկու պատմություններում էլ կյանքը պատկերված է երագի տեսքով: Սա մի մտնեցում է, որն ընկած է արեւելյան կոսմոլոգիայի հիմքում: Ինչպես պատահում է կախարդական հեքիաթներում, մարդկանց ինքնությունները փոխվում են ըստ դերերի. շրջիկ վաճառականները դառնում են աշուղներ, իսկ կույսերը վերածվում են առեղծվածային հարսնացուների: Բայց եւ այսպես՝ ոչինչ հավերժ չէ, նույնիսկ այն լեւնաձեւը, որը երեսն է եկել հազարավայրերի ընթացքում:

Թե՛ն գյուղացիները փորձում են վերաստեղծել «հավերժականը» իրենց ծանր կյանքի պայմաններում, ամուսնության անսպասելի վաղճանը հուշում է նրանց ուժեղի սահմանափակության մասին: Վարանդյանի վեպի գլխավոր հերոս Սասունի իր համագյուղացիների պես զգում է սեփական անգործությունը: Դա հատկապես ի դերն է գալիս այն ժամանակ, երբ Սասունը բացահայտում է Մարիթայի գաղտնիքը: Եզրակացությունն այն է, որ նույնիսկ ամենամեծ սերը պետք է տեղի տա ճակատագրին: «Այս խոհերը եւ խնդիրները ճնշում էին ինձ մոգականքերի պես: Ես շարունակ զգում էի, որ անկարող եմ լուծել այդ խնդիրները: ... Ես անզգական էի ծիշտ այնպես, ինչպես բեռնի, Մարիթան եւ Արիսը» (տե՛ս Varandyan E., Նույն տեղում, էջ 309): Կենցաղային հոգերի ու համայնքային խիստ օրենքների միջեւ ճգնված Նասուրայիստական կերպարների պես այդ մարդիկ պոռթկում են տենչանքից: Երբ մարդկանց զգացմունքները մոգական կախարդանքի պես մեկ անգամ դուրս են հորդում, ապա դրանք այլեսն չեն դիպարեցնում իրենց կործանարար ընթացքը մի աշխարհով, որը «ցնցվում է» ղժվարելիքների երկվորությունից:

Չնայած ժամանակակից քննադատական նյութերում «Արարատի» ակնադրությունը՝ երկին հիմնականում դրական գնահատականներ են տրված, սակայն դրանցում այն խորապես չի գնահատվել: Երկու մեծածավալ հրատարակումներում տպագրված գրախոսականների խորագրերը չեն արտացոլում Էմանուել Վարանդյանի գրվածքի ազգային առանցքը: Այսպես օրինակ՝ Ալֆրեդ Կազինը՝ Նյու Յորք Թայմս-ում մի գրաքննադատական նյութ է հրատարակել, որը վերնագրված է «Պարսկական հեքիաթ», իսկ Զուրբենը

Զենքին «Պարսկական հարսանիք» վերնագրով մի նյութ է գրել «Մաքրեղե Ռեյու» թերթի համար: Կազինը գովերգում է ամերիկահայ գրողի վեպի ռեալիստ ուժը եւ գրքում տեղ գտած գյուղական կյանքի համառոտ նկարագրությունները, սակայն գրաքննադատը չի արձանագրել հայկական գյուղական բարքերի համալիր պատկերման փաստը: Ինչեւէ, գրաքննադատը հիանում է գյուղացիների բանաստեղծականությամբ, ինչպես Նաե՛ւ՝ ամեն բան այնքան բնականորեն միախառնելու նրանց կարողությամբ, որ «ճշմարիտ» մեկ ամբողջություն է թվում (տե՛ս Kazin A., «A Tale of Persia», rev. of The Well of Ararat, The New York Times Book Review (Jan. 9, 1938), էջ 7): Կազինը, չնայած նշելով ամերիկահայ գրողի երկում պատկերված գյուղացիների հայկական ինքնությունը, խորապես չի թափացել մշակութային մոտիվների մեջ, որոնք արագացնում են արդեն իսկ ավարտին հասնող ողբերգությունը: Գրաքննադատ Զենքին ավելի շատ է մոտենում Էմանուել Վարանդյանի գրքի հատկանշական գծին, երբ ասում է. «Վարանդյանի գրքում կա մի բան, ինչն այն բարձրանում է սուկ ժանրային տեսարանի մակարդակից վեր: Խոսքն այն մասին է, որ դրանում մեղմորեն, բայց միեւնույն ժամանակ համառորեն շեշտադրվում են այն նորարարությունները, որոնք Նախապատերազմյան օրերին Ռուսաստանից թափանցում էին այս կամ այն գյուղը» (տե՛ս Canby C., «Persian Wedding», rev. of The Well of Ararat, The Saturday Review, (Jan. 15, 1938), էջ 7):

Բացի «Արարատի» ակնադրություն» վեպից՝ Էմանուել Վարանդյանը հրատարակել է մեկ այլ գրական երկ, որը վերնագրված է «Նավարկող լուսինը» (1971): Գրաքննադատ Նոնա Բալաքյանի հավաստմամբ՝ Վարանդյանի այս ստեղծագործության հիմքում ընկած են անձնական տպավորություններն ու ապրումները: Հավակնությունների առումով՝ վերը նշված երկը հասնում է կոնրադտյան մակարդակի, բայց որպես գեղարվեստ՝ այն չի մոտենում այն մետաֆորիկ մակարդակին, ինչի մասին ակնարկվում է գրքում (տե՛ս Balakian N., «Writers on the American Scene», էջ 22): Էմանուել Վարանդյանի «Նավարկող լուսինը» գրվածքում մենք տեսնում ենք նույն հոգեբանական խորությունը, հեղեանքը եւ քնարականությունը, որոնք բնորոշ էին «Արարատի» ակնադրու-

րը» վեպին եւ հատկապես «Ասարդու - Նաժոժի պարզեւ» կոչվող կարճ պատմվածքին: Այս անգամ ես պատմության շարադրողը մի երիտասարդ է: Իրադարձությունները տեղի են ունենում հայ-պարսկական ինչ-որ գյուղում, որտեղ անմարդկային բարքերի պատճառով խորտակվում է մարդկային մի անմեղ կյանք:

Ինչպես «Արարատի» ակնադրությունը՝ վեպում, այս պատմության մեջ ես ներկայացված գյուղացիները, ճնշված լինելով «շատերի, սուլթանների ու ցարերի բռնատիրության» (հիշե՛ք), միախառնվում են գոտնու երգի ու տոնախմբության մեջ: Մի հարգված պոետի հիշատակին նվիրված տոնախմբության ժամանակ մենք հանդիպում ենք գլխավոր գործող անձանց: Դրանցից մեկը պարոն Թորոն է՝ սահմանափակ հակումներ ունեցող մի անձնավորություն, ով դպրոցի տնօրենի պաշտոնն է զբաղեցնում: Պարոն Թորոն աչքի է ընկնում ոչ միայն իր դաժանությամբ, այլեւ զավեշտի հասնող բծախնդրությամբ: Նա ճշտապես է ինչպես ժամացույցը: Էմանուել Վարանդյանի երկի մյուս գլխավոր գործող անձն է Արա Բալյանն՝ մի տղա, ով տնօրենի, այսպես կոչված՝ «բծախնդրության» եւ «խստապահանջության» պատճառով կորցրել էր իր եղբորը:

Պարոն Թորոն իրենից ներկայացնում է «չարը» մարմնավորող մի ուշագրավ կերպար: Դպրոցի տնօրենի «կատարելության ձգտումը» անելանելի դուրս է մեկնում նրա շաշկերտներին: Նրա առաքելներն ու սովորողները երբեմն տարօրինակության են նմանվում: Նա բաշկերով չափում է դասասենյակի երկարությունը («Ո՞րքան ասում էին, թե նա այդ եղանակով տալանում է» (տե՛ս Varandyan E., «Ahssadur: The Gift of God», Ararat 1 (spring 1960), էջ 8): Դպրոցի տնօրենը դասարանում խուսափում է այնպես, ինչպես ինչու շախմատիստը կիսուսանավեր շախմատի տախտակի վրա:

Մի օր Արայի եղբայրն ու քույրն ուշաւում են դասից, բանի որ նրանց ընտանիքն այնքան աղքատ էր, որ նույնիսկ ժամացույց չուներ: Դասից ուշանալու համար երեխաները խստորեն պատժվում են. տնօրենը նրանց դրսում՝ ձյան մեջ, այնքան է պահում, մինչեւ Արայի եղբայրը ցուսաբանվում է մահանում: Է. Արայի ենթագիտակցական արձագանքը կատարվածի հանդեպ այն էր, որ նա միաձուլվում է ժամանակի ու մահվան կատեգորիաները

դպրոցի դիվանական տնօրենի կերպարի մեջ: Նմանօրինակ արձագանքը ընթերցողներին հիշեցնում է Էմանուել Վարանդյանի Նախորդ ստեղծագործության մեջ առկա զուգահեռները, հատկապես այն դրվագը, որտեղ խոսվում է մեքենաների մասին: Եթե Նախորդ պատմության մեջ գյուղացիները ծեսերի միջոցով փորձում էին քննել ժամանակային սահմանափակումները, ապա այս պատմության մեջ երեխաները դառնում են իրենց անգույն տնօրենի գոհը: Պարոն Թորոնը մի մարդ էր, ում համար ժամանակի կատեգորիան կաշուն զաղափար էր դարձել:

Մենք օր ծնողները երեխաներին բերում էին դպրոց եւ ուսուցչին ասում. «Ահա՛, վարժապետ, ես բերել եմ իմ երեխային, նրանից մարդ դարձիւ» (տե՛ս Varandyan E., Նույն տեղում, էջ 15): Մնողը մի տարօրինակ արտահայտություն էր ասում. «Միտը՝ բեզ, ոսկրն՝ ինձ» (տե՛ս Varandyan E., Նույն տեղում, էջ 15): Սա նշանակում է, որ վարժապետը երեխային կարող էր կրթել ու դաստիարակել այնպես, ինչպես ինքը հարմար էր գտնում: Եթե վարժապետն անհրաժեշտ համարել, նա կարող էր ցույցով պատժել երեխային (տե՛ս Varandyan E., Նույն տեղում, էջ 15): Անկազմ այսպես էին մտածում երեխաների ծնողները: Փաստորեն մարդկային անհամապատասխանությունները եւ անարդար հասարակական կառուցվածքը մանուկների դարձնում էին դաժան մանկավարժների գոհ:

Հարունկությունը՝ էջ 8

Երեզկանանց հավաք Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում

Սկզբը՝ էջ 5

Գոհունակություն հայտնելով հավաքի ընթացքում ներկայացված տարբեր ծրագրերի եւ երեզկանանց կողմից իրականացվող աշխատանքների առիթով՝ Լորին Սրբությունը նշեց. «Շատ գովարժան է, որ երեզկանայք գորակցել են քառասներորդ իրենց ծառայության ու առաքելության մեջ: Ինձ համար մեծապես ուրախալի է եւ հաճելի, որ շատ երեզկանայք նման գործունեություն են իրականացնում: Այս իմաստով ես ողորկում եմ իմ գնահատանքն եւ բերում այն երեզկանանց, ովքեր պատիվ

վեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությամբ ստեղծել կառույց, որը կկազմավերվի երեզկանանց տարեկան հավաքները, ինչպես նաեւ երեզկանանց նախաձեռնությամբ կիրականացնի տարբեր հանրագետ ծրագրեր:

Հավաքին ներկա էին Մայր Աթոռի լուսարարապետ Հովնան եպս Զակարյանը, Մայր Աթոռի եկեղեցական հանձնակարգային հարցերի բաժնի տնօրեն Բազրատ եպս Գալստյանը եւ Մայր Աթոռի հոգեւոր կրթական հաստատությունների վերահսկող, Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի տեսուչ Գեորգ եպս Սարոյանը:

Լուրեր Կենտրոնական Եվրոպայի եւ Սկանդինավիայի երկրներից

Մարտի 30-ին, Կենտրոնական Եվրոպայի եւ Սկանդինավիայի երկրների հայրապետական պաշտոնապատկար Տիրան վրո. Պետրոսյանի հանդիսապետությամբ, Նորվեգիայի մայրաքաղաք Օսլոյում մատուցեց ս. Պատարագ, որին ներկա էին Դանիայում եւ Նորվեգիայում ՀՀ արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Հրաչյա Աղաջանյանը, Նորվեգիայի համալսարանի պատմա-հայագիտական եւ Սկանդինավիայի հոգեւոր հովիվ Եղիշ վրո. Ալեւտիսյանը: Պատարագի ավարտին Նորվեգիայի եկեղեցական համայնքի նախաձեռնությամբ տեղի ունեցավ համերգ, որից հետո քննարկվեցին Նորվեգիայի պատմա-հայագիտական հարաբերությունների պատասխանատու, վերապատվելի Թորոն Բակելիզի հետ քննարկվեցին հայ-նորվեգական միջեկեղեցական կապերի ամրապնդմանը, երկու եկեղեցիների միջեւ ուսանողների փոխանակմանը եւ տեղի հայ համայնքին վերաբերող հարցեր: Հանդիպմանը ներկա էին Հրաչյա Աղաջանյանը, Կենտրոնական Եվրոպայի հայրապետական պատվիրակի պաշտոնապատկար Տիրան վրո. Պետրոսյանը, Սկանդինավիայի հոգեւոր հովիվ Եղիշ վրո. Ալեւտիսյանը եւ Նորվեգիայում ՀՀ պատվո իրավաստու Մարց Լանգաարդ Լուկոնը:

Մարտի 31-ին Նորվեգիայի Ավետարանական եկեղեցու առաջնորդարանում տեղի ունեցավ հանդիպում, որի ընթացքում Նորվեգիայի Ավետարանական եկեղեցու միջեկեղեցական հարաբերությունների պատասխանատու, վերապատվելի Թորոն Բակելիզի հետ քննարկվեցին հայ-նորվեգական միջեկեղեցական կապերի ամրապնդմանը, երկու եկեղեցիների միջեւ ուսանողների փոխանակմանը եւ տեղի հայ համայնքին վերաբերող հարցեր: Հանդիպմանը ներկա էին Հրաչյա Աղաջանյանը, Կենտրոնական Եվրոպայի հայրապետական պատվիրակի պաշտոնապատկար Տիրան վրո. Պետրոսյանը, Սկանդինավիայի հոգեւոր հովիվ Եղիշ վրո. Ալեւտիսյանը եւ Նորվեգիայում ՀՀ պատվո իրավաստու Մարց Լանգաարդ Լուկոնը:

Տիրան վրո. Պետրոսյան Օսլոյի Աղբաշիկյան Օլե Զորիստան Զվարճի եւ փոխանցեւ Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եղբայրական ողջույններն ու նրան իրավիճակ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին:

Լուսավարական նյութերը՝ ՄԱՅՐ ԱԹՐՈՒ ՍՈՐԲ ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՏԵՐԵԿԱՆԱՆԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԵՐՆ ՈՒ ՊԱՏԳԱՄՆԵՐԸ

[illegible]

Սույն ժողովածուի առանցքը հայ հանրության առջեւ ծառայած կարեւորագույն իրավահարգելի են (կորուսվալ հայրենիք, Արցախի, Զավախք, հայոց պետականություն, մայրենի լեզվի, ժողովրդագրություն, խնդիրներ), որոնց մեջ գերակշռում է հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման ու հայոց անուրանալի պահանջների հատուկ խնդիրներ:

Եթե մինչ այդ հայ հասարակությունն Ա. Մելքոնյանին ծանոթ էր իր գիտական աշխատություններին և ժողովածուներին, դա պատճառով էր, որ հայ տվյալ գրքով գիտականները, հրապարակախոսն ու հրապարակագիրը ներդաշնակորեն միախառնվում են մեկ անձի, մեկ անհատի մեջ և օրգանապես փոխհարստացնում, լրացնում միմյանց:

Հայոց պատմության ճակատագրական պահերն ու դարաշրջանները, մեր դարա-
դրը ընթացքի բարդ, դրամատիկ ու խորթի
հարցերն ու հարցախնդիրներն ընդգրկող
սույն ժողովածուն՝ առաջին էջից մինչեւ
վերջինը, չթուլացրել ու անհաջ հետաքրք-
րությամբ մագուղ ու ընթերցողի միջքն ու
իզոցն, միաժամանակ վերստին բորբոքում
ազնիվ, անկաշառ հայրենասիրությամբ
թելծած ալպայսի ոգին ու նրակը:

Հայալեզու և օտարալեզու բազմաթիվ լուրտվախիցներուն և պարբերականներուն «Ազգ», «Հայոց աշխարհ», «Հայաստանի գրողականից», «Ալիք», «Գոլոս», «Երկիր», «Ազատամտություն», «Գիտություն», «Կապիտալ», «Իրավունք», «Առաքիլ», «7 օր», «Նշեց օրակ», «Ժամանակ», «Հայաստանի Հանրապետություն» «Հրապարակ», «Խաղիղություն», «Հայկական Ժամանակ», «Հայ զինվոր», «Զրուցակից», «Ժամագրորդ», «Հայացք», «Современник», «Армения», «Евразия» և այլն) տպագրված հարցազրույցներուն 33 ԳԱԱ պատուիր թյայն խափստիկորէ տնօրէն Լեւոն Մեղրեւեան զուցարներու Է բազմաթիվական խորհրդաժողովուն Է գիտնիքներ՝ հարցա պատուիր

մության, հայ գրականության, հոգեւոր եւ նյութական մշակույթի բազմապիսի երեւոյթների ու շերտերի ամօքութեամբ, եւ մեծագոյն պատասխանատւութիւն՝ մեր ժողովրդի անցած ճանապարհի ու ներկայի հանդեպ. ազգային համայնպետական մտածողութեան եզակի դրսեւորումներ:

ժողովածուում գտնեղված ծավալուն կոլեքցիա պարզ ու հստակ ցույց է տալիս, թե՛ պատմաբան գիտնականն ու իրապատկարհային ինչպիսիք հետեղողականն ու ակտիվ պայքար է մղել հայոց պատմության կեղծարարների, հասկանալի վրաց է թողը-ըրթալական «պատմաաշխարհաբանի» դեմ: Յայոց ցեղապատկության ուրացման է խեղթողորական դեմ հայ պատմաբանների առաջատար Ա. Մեղրկյանն սկզբունքային, համառ ու անսխալեք պայքար է տալում արդեն երկար ժամանակ: Գարցադպրոցներից մեկում պատմաբանը, անդրադարձելով հայ-թուրքական, յայտեն կոչված, հաշտեցման հանձնաժողովի կազմավորման գործընթացին, աներկբա հավանաշուքն է հաստատում, որ դա թուրքական դիվանագիտության խորմանկ խաղն էր՝ հայոց ցեղապատկության ճանաչման հաղթարշավ կատեցնելու, ընդհատելու համար: Կա մասնաշնուն է հետեղակ: «Թուրքերը մեզ կարողացան ներքաշել գիտական բանախոսների մեջ, եւ եռային աւակաշուքը քննարկումները ընթացցում որեւէ արդյունք չարձանագրվեց: Եվ պատահական չէր, որ այդ երեք տարիների ընթացցում թուրքերը կարողացան աշխարհի շատ խորհրդարանների համագել, որ կարիք չէր խնդրի անդրադարձելու ամենաարժրծ անկարգակով, քանզի, ահա տեսեք, իրենք՝ հայերը մեզ ետ բանալեք սկսելու քարի կամե են դուրսերում, որ այդ բանալեքի արդյունքում կեղտեա, թե ինչն է խնդրի երջուկը: «Հաշտեցում» ըստ իսկ ամաթաշե է մեզ համար...

Ո՞րն է հետ եւք հաշտվում, ոճրագործը եւ
գոհը իրավունք չունեն միմյանց հետ հաշտ-
վելու»:

Մեկ այլ տեղում Նշեղով, որ մեզ փորձում են տեղափոխել «հաշտեցման» միջազգային չափանիշներին մեջ, ինչպես Չերնոբիլիայի եւ Իրադիի հաշտեցումն էր, քնդգծում է, որ Չերնոբիլահցիներն ընդունել են իրենց մեղքը, հաստոյել դրա համար, իսկ մենք չենք կարող լորդիցի հետ այսօր խոսել հաշտեցման մասին. «Սմոնի՛ք է՛ «Նորմալացում», «հաշտեցում» բառերն այսօր անընդունելի են թուրքական կողմի անհաշտ կեցեղածիքի պատճառով: Բանը նրան է հասել, որ թուրքերը ոչ միայն չեն ընդունում իրենց մեղքը, այլեւ մեծ են սնդրողում ցեղասպանութեան համար... Սմոնի՛ք է՛ կրավորական վարքագիծը, դրսեւորել ե՛ր գիտական, ե՛ր քաղաքական մասկարակներուն:

Այն, այս եւ որիշ շատ այլ առումներով կշռու Մեղրոնքի՝ որպէս հայ պատմաբան եւ հայ քաղաքացի, ընթերցողների մեջ զգաստություն, պատմականատվական, հորդոր ու տաղանք եւ հնչեցնում: Դասմանակն ժողովրդագրութայն մերօրյա դարիցի հիմնադիրն ու ղեկավարն ահագանգում եւ, որ տախրեր, կեղեղծով մեր պատմութիւնը, ամբողջովին քարաքանակացել են այն, եւ արդյունքում տնաջոյրայն եւ մասնովն այնպիսի կարեւոր բնագավոր, ինչպիսին պատմական ժողովրդագրությունն է: Իսկ այդ քացջորդայն անասելի ծանր հետեւանքներ եւ թողել քարաքանակն աւումով, քակի որ հարեանն ու բոլգլոր ժողովուրդներն ուղղակիորեն յուղաւեն են հալ ժողովուն, այստմով

թյան գզգռի հասավներն ու դրվագներն Չալ պատմաբանը վերոնշյալ չարաներն հարեանալիքի անելո՞րդն խորհողը չ'ուսույի ու ինքողորդը, որ պատմութեան պետը ստեղծել, ոչ թե այն գրել: Սա վերաբերում է ոչ միայն մեր բացառապես հակաօստորոշիչին՝ թուրքերին և արդեաշենակներին, այլեւ բարեան համարվող Գրաստեանին, որ ամեն բայի ոչմամբ է՝ Յաւակալութի վարդապետականացումը «օրինակաւ» հինքերի կ'ուր ղեկու հարձակ: ժողովածուի տարվա էջերում, որը մեր պատմութեան գմայիլն ու գեղեն շարաիյով է հունցված, խորոջայանք ու իտրպան շշտափումն էն հայրենի պատմութեան ոչ հեռավոր անցալի 19-րդ եւ 20-րդ դարերի և երկու շրջակի բարո, խնդրված ու դրամատիկ հարցերն ու հարցադրումները, որոնք այնքան բազմաբնոյթ են ու բազմաշերտ (կերտմապայատարեն հայ աշարիիութեան ու հայրենագրութեան, Տա-

կախյալ է հայ-վրացական սահմանային խնդիրներ, Արցախի ու Նախիջևանի հիմնադրոց, 1918-1920-ական թվականների հայկական պետականության ստեղծման գործընթացի ու անկման օրինաչափությունների, դասեր ու եզրակացությունների մայրենի լեզվի ու հոգեւոր ինքնության մաքրության և անաղաղության, մշակութային ուսուցման, դաստիարակության ու մտածողության բազմամտակի խոլորներ և բազմաթիվ ուլ հառաչատետքներ):

Անտո Մեղրեկյանը հանդես է գալիս այն պնդելով, ինչը խախտարվում է ազգային և առողջ ուժերի խաթարմամբ, տոհմիկ հայրենասիրական դիմագծի վերականգնմանն ու ազգային ավանդակալան արժեքներով առաջադրված խնդիրների լուծմանը։

Լորդոգիլի պետականության կերտմանը։

Հին թե՛ ինչևիդ նա հատուկ է վճարակասնորեն ընդգնորհորդի է տարաբնորդության ցանկալան ցած կերպին, հայոց լեզվի նկատմամբ արդարաբնական վերաբերմունքին, հայ մարդու իր ներքին շուրթյան ինքնայորդյան տարրիկ տեսակի դրսեւորմաներին։

Չայ ազգային կյանքի առողջացման, արդարաբնական է արդարաբնական հարաբերություններին ծնալորդյան ան բազում ու բազմաթիվ նոր մոտեցումներ ու սնտուկներին էն առաջատորմում։

մատակարարում այս գրքի էջերում: Մեծանուն պատմաբանն ու հրապարակախոսն ընթերցողի գրասեղանին է դրել մի աշխատություն, որը ոչ միայն տազևնապի ու զգաստության կոչ է, այլև, առաջին հերթին, հույսի, հավատի, ոգեշնչության ու ոգեշնչումի դրույնք է ազդարարում-հնչեցնում:

Եվ ավելորդ չեն մեկ անգամ եւս շեշտել
ու շեշտադրել, որ նրա համար ցեղասպա-
նության ճանաչման ու հատուցման խնդիրը
սեփական կյանքից առավել է դիտարկվում,
եւ այն, իրոք, կյանքի ու մահվան հարց է:

Նա լի է անսասանելի վճռականությամբ, հոգեւոր ու կենսական ուժերի լիալեցուն ներուժով ու ավյուլով, ուստի աննահանջ շարունակելու է պայքարը մինչեւ վերջնական հաղթանակ:

Անվանի պատմաբանի խորին համոզմունքով՝ հողը պիտի այրվի պատմության մեծ գեղծարար թուրքերի ոտքերի տակ...

Իսկ թուրք կեծծարարների դեմ պարտավոր է պայքարել ամեն մի սերունդ, եւ ամեն մի հայ այդ պայքարում դնելու է իր քաջը. «Ես միշտ սիրում եմ առել, որ պատմա-հայկա իշխողությունը հզոր գնեց Եւ Լմեն մի սերունդ իսկ իվհակկել տստել սեր երկրի ազատագրումը, բայց եթե ամեն մի սերունդ ղի իր քաջը եւ հաշտը սերունդիս գնեստիկորեն փոխանցի, ապա մի օր սերունդե-րից անպայմանորեն այն իվհակկելու է. որսուկ եւ կապակե ջուճա՛ն»:

Անդր Մեդեյանյան անիտի գիտական ու ստեղծագործական իրերի համաժամ ու ուրույն պահպանման, ռգեշեշան ու բռնկման շնորհիվ մեր աղյան ու հոգու քջիքետում շահանալով ու նկատման ու հոգետը որ ուժեղ՝ հանում մեր պատմական պրազայ, անժամանցելի իրավիճակներէ պաշտպա- նալոյն: Ուրեմն, որպէս նախնիովում ամալա- ի, իրոյք ընդգծել, որ Մեդեյանյան իր ա- ղեքալոր մոտեցումներով բազմապատ- ում է մեր զագալի ու հանրային մտաւո- իրոնը, յուրովի սահմանում մոտոճո- թյան ու ներգագաղորդման որ չափաւիշ- լեք, որո որպէս ու աստիճան:

ԱՐՄԵՆ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ
Պատմական գիտ. թեկնածու

Ամեն հայի սրտից բխած,
Լսիր այս ձայն, ո՛վ Աստված.
Երկար կյանք տուր Դայրապետին,
Երկար օրեր Դայոց Դոր.
Տե՛ր, անասանս պահիր Դու միշտ
Քո իսկ հիմնած Մայր Աթոռ:

Առաջին անգամ Հայ եկեղեցում

«ԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐՆԵՐԳ»

Կոմիսսիի առաջին տղազիր սեղծագործությունը

«Հայրապետական մաղթերը» անվամբ ժամանակակիցներիս հայտնի այս խմբերգը հաճախ է հնչում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի մասնակցությամբ կատարվող եկեղեցական արարողությունների ավարտից հետո:

Սակավ է այն մարդկանց թիվը, որ երբեկոց է են լսել այս երգը... Սակայն քչերին է, թերեւս, ծանոթ երգի պատմություն:

Այն հայ երգի նահապետ Կոմիտաս վարդապետի՝ ղեռնու Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի Ա լսարանի ուսանող Սողոմոն սարկավազ Սողոմոնյանի առաջին տպագիր ստեղծագործությունն է, որի բառերի հեղինակը Գ լսարանի ուսանող Արշակ Թաճանյան էր:

Երգն առաջին անգամ հայկական ծայրահեղերով տպագրվել է Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածնի «Արարատ» պաշտոնական ամսագրի 1891 թվականի մարտի համա-

րում՝ իբրեւ հազելված: Յեղիսակներն իրենց ստեղծագործությունը կոչել էին «Ազգային օրհներգ», որը լույս է տեսնում հետեւյալ խորագրով. «Ազգային օրհներգ. Գրեց Արշակ Թաճեան, ուսանող Ա լսարանի երամարկի Մայր Աթոռոյ մ. Էջմիածնի. Եղաժշտութիւն Սողոմոն սրկ. Սողոմոնեանի, ուսանող Ա լսարանի երամարկի Մայր Աթոռոյ մ. Էջմիածնի 1891. մատ. 5»:

Տպագրությունից մեկ ամիս անց, սահմանափակ, այս ստեղծագործությունն արժանանում է թիֆլիսում հրատարակվող «Տարազ» շաբաթաթերթի անանուն հեղինակի խիստ ընկալատուրյալան: Թերեւս նաեւ պատճառով, որ Կոստիանով չորս տարեկան կրկին վերադառնում է իր ստեղծագործութեան եւ նույն տեքստով ստեղծում երկրորդ՝ արդէն մեզ հայտնի երաժշտութեամբ «Ազգային օրհներգ»-ը... Այնուհետեւ, երբեք համեմատելի տարածում չունի. հորեւ համեմատելի տարածում չունի.

«Արարատի» 1895 թվականի ապրիլ համարում:

Ժամանակին ե՞րբ ես ի՞նչ առիթներով է երգվել այս երգը, այսօր դժվար է ասել: Հատկապես որ երգի ստեղծման տարիներին առավել հայտնի էր Կարո Մուրադյան՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Արիմյան Հայրիկին նվիրած ծնունդը: Թեև կարծիք կա նաեւ, որ Կոմիտասը նա իր երկրորդ «Օղնիկը» նման էր Հայրուհին:

Ազելի քան 80 տարի անց՝ 1976 թվականին, երաժշտագետ Ռոբերտ Աբայանյանը («Ազգային օրինեզի» երկու տարբերակներն էլ անհրաժեշտ ծանոթագրություններով գտնելով է իր կազմած Կոմիտասի երկերի ժողովածուի ինքնական հատուրում՝ նոր ճանաչում բերելով, թերեւս, մոռացված կոմիտասյան այս ստեղծագործությունը:

Քեղեցիկ այս խմբերգը կրկին սկսում է հնչել Ամենայն Յայոց Վազգեն Ա Կաթողիկոսի օրոք՝ կոչվելով արդեն «Յայոապետական մաղթերգ»:

Հեղինակ ՄԿՐՏՉԵԱՆ

Մարկեդոն ԵՄԵՆԻՅԻ

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ՎՈՒՔԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ալիզադ Թիվ 6

Հավասն ու դրա նախնությունը

Մենք չենք կարող Աստծո հետ որեւէ հարաբերության մեջ մտնել, հույս ունենալ Նրա հանդեպ, սիրել Նրան ու արդթել, եթե ըստ ամենայնի չենք հավատում Նրան: Ահա թե ինչու է առաքյալն ասում, որ ես, ով մտնեմ Աստծուն, պետք է հավատա, առանց հավատի չի կարելի հաճախել Աստծուն (Եբր. ԺԺ 6): Իսկ «Ի՞նչ է հավատը, եթե ոչ՝ հուսացած բաների հաստատումը եւ ապացույցն այն բաների, որոնք չեն երևում» (Եբր. ԺԺ 1): Ի տարբերություն Նյութական աշխարհի, որ մենք ուղղակի տեսնում ենք մեր աչքերով, Աստված (ինչպես եւ մեր հոգին) անտեսանելի է: Մենք մեր սակայն մենք պարտավոր ենք վստահ լինել Նրա գոյության փաստին այնպես, ինչպես վստահ ենք Նյութական աշխարհի գոյությանը: Եթե մեր համոզմունքը Նյութական աշխարհի գոյության հանդեպ գիտականության հետ է գալիս, ապա հոգեւոր Աստծո գոյության հանդեպ համոզմունքը՝ հավատն է: Գիտականությունը, ինքնըստինքյան, չունի առաքելության բնույթ, բանի որ այն ինքնաբերաբար է տրվում մարդուն՝ արտաքին աշխարհի հետ ծանոթության ընթացքում, իսկ հավատը առաքելություն է (սաե՛ւ) պարտականություն, բանի որ այն եւս ենթերդյուն Աստծո գոյության եւ այն ամենի իրական լինելու կամավոր խոստովանություն է, որ հաղորդում է մեզ Հայտնությունը: Դրա համար է Պողոս առաքյալը խոսում հավատի հնագույնության մասին (Հռոմ. Ա 5): Նա շնորհակալ է Աստծուն այն բանի

համար, որ հոռուցանելը, եւսկանիմում լինելով մեղքի ստրուկներ, սրտանց հնազանդվել են այն վարդապետությանը, որին եւսկանիմում լինելը (Հռոմ. 2 17): Հավատին ներհատուկ է եւ սիրո մասնակցը, բանի որ կրոնական հավատի առարկան Անձն է, այսինքն՝ Աստծո Անձը, իսկ Անձը կարող է եւ պետք է լինի սիրո առարկա: Հետեւաբար հավատն ընդլայնում է հոգու ողջ գոյությունը, այն բխում է մեր էության խորքերից, գործողության մեջ է դնում միտքը, կամքն ու զգացումները, այն ստակ անտարբեր ընդունում կամ հավանական ենթադրությունն է, այլ վճռական, չերմ ու ամբողջական, տրամաբանության արհեստական ապացույցներ չպահանջող ճշմարիտ համոզմունք է Տիրոջ գոյության հանդեպ, Ում մեջ մենք ապրում, շարժվում եւ գոյատևում ենք: Այն կարող է ինձ մաքրել. ահա հավատի էության արտահայտությունը, այսինքն՝ Քրիստոսի հրաշագործ գործության հանդեպ չիքնորդավորված վստահությունը:

Իսկ որտեղի՞ց է բխում հավատը: Որտեղի՞ց է Աստծո գոյության եւ Նրա կողմից մեզ բացահայտված ճշմարտության հանդեպ վստահության հիմքը: Հավատի հիմքն Աստծո հետ մեր հոգու ունեցած որոշակի խորհրդավոր կապի եւ ընդհանուր ճշմարտության մեջ է: Ըստ Հովհաննես առաքյալի՝ «Աստծո Հոգին ինքն է մեր մեջ վկայում ճշմարտության մասին» (Ա Զովհ. Ե 7): Մարդկային հոգու՝ Աստծո հետ ունեցած կապի ուժով է, որ հեթանոսները հակվում են դեպի Աստված՝ որպես իրենց նախապապեր: Հոգու՝ ճշմարտության հետ ունեցած կապի ուժով է, որ մենք գիտական հետազոտություններ

ի ընթացքում հաճախ կարծես նախագգում եւ գուշակում ենք ճշմարտությունը՝ առանց ավելորդ դատողությունների: Իսկ գոյություն ունեցող եւ մեր մեջ ապրող Աստծո զգացողությունն սկզբնապես լինում է խրթին եւ խարխուլ: Պողոս առաքյալի ցուցումով՝ այդ զգացողությունը հեթանոս միջավայրում հստակեցվում է հաստատվում է տեսանելի աշխարհից քննելով միջոցով (Հռոմ. Ա 19-20), իսկ քրիստոնեական միջավայրում՝ հայտնված հոսքի ուսումնասիրությամբ: Այդ հոսքն արդար մարդու կողմից հաճողով է ընդունվում, այսինքն՝ Նրա կողմից, ով լսում է իր հոգու խորքում եղած սկզբնապատճառի ձայնը: Դրա համար էլ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսն ասում է փառիստեղծության. «Ո՞վ Աստծոց է, լսում է Աստծո խոսքը» (Հովհ. Ը 47), իսկ Պիղատոսին՝ «Ամեն ոգ, ով ճշմարտությունից է, լսում է իմ ձայնը» (ԺԺ 37):

Հավատի մեջ ամրանալու համար անհրաժեշտ է նաեւ հավատի ճշմարտացիության գիտական հետազոտություն: Առաքյալները կոչ էին անում քրիստոնյաներին խելամիտ լինել հավատի մեջ, չտարվել ինչ-ինչ վարդապետության հոլմերով (Եփես. Դ 14), միշտ պատրաստ լինել ձեր հավատի համար ապացույց փնտրողների պատասխան տալու (Ա Պետ. Գ 15): Ինքը՝ Տերը, ամենեւին չէր պահանջում կոյր, անհյուս հավատ, որ հանդեպ, Նա մշտապես հիմնվում էր իր վարդապետության բարեբար ու բարձր լինելու վրա՝ դրա ճշմարտությունն ապացուցելու համար, իր հրաշագործությունների (Հովհ. Ե 36), իր սուրբ կյանքի, իր առաքելության մասին Հայր Աստծո վկայության (Հովհ. Ե 32, 37), Հիս Ուխտի մարգարեու-

թյունների վրա (Հովհ. Ե 39, 46): Ինչպես նաեւ հավատի ամրության համար անհրաժեշտ է ապրել տարբեր իրադարձությունների՝ ինչպես տխուր, այնպես էլ ուրախալի, որոնք սովորեցնում են մարդուն իր վրա զգալ ու գիտակցել անտեսանելի Տիրակալի եւ մեր կյանքի Նախախնամող ձեռքը: Իսկ որքան քրիստոնյան ամրանում է բարոյական կյանքի մեջ, այնքան ավելի է ազատում իր հոգին այս աշխարհի ծանրությունից եւ մաքրում իր սիրտը, հետեւաբար եւ որքան ավելի արժանի է դառնում Աստծո հետ խորհրդավոր միությանը, այնքան ավելի ավելորդ են Նրա համար հավատն ամրացնող լրացուցիչ միջոցները, այնքան ավելի է նա հավատում՝ չնայելով բոլոր հակադրություններին եւ բանականության թվացյալ հակաճառումներին: Այդո՞ւմ հավատը բանականությունից ամուր է դառնում: Մաքուր սրտերն այս կյանքում արդեն հոգեւոր աչքերով տեսնում են Աստծուն: Տանջանքների ու մահվան սպառնալիքի տակ մարդիկ հետ են կանգնել իրենց համոզմունքներից (օրինակ՝ Գալիլեյ), բայց քրիստոնյա նախադասներին ոչ մի տանջանք եւ մահ չէր կարող ստիպել հրաժարվել իրենց հավատից:

Եթե հավատացյալ մարդը գործում է ամենակարող Աստծո հետ միասին, եթե նույնիսկ գործում է ամենակարող Աստծո ուժով, ապա հասկանալի է, թե ին-

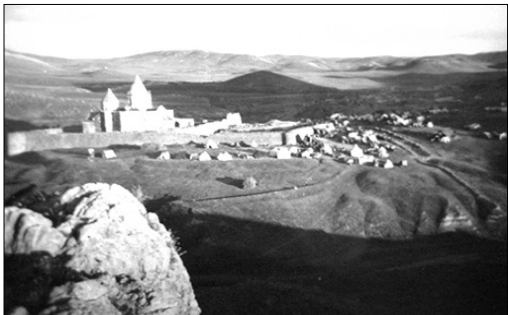
չու է Տեր Հիսուս Քրիստոսը հավատին վերագրում այնպիսի ուժ, որ հավատացյալի համար ամեն բան կարելի է համարում. «Եթե դուք մասնակցի հատկի չափ հավատ ունենաք եւ այս լեռան ասեք՝ վեր կաց այստեղից գնա այստեղ, կգնա, եւ ոչինչ անհնարին չի լինի ձեզ համար» (Մատթ. ԺԷ 19): Պողոս առաքյալը երայեցիկների ուղղված թղթի 11-րդ գլխում նկարագրում է հավատի անսովոր գործերը: Հնորյա արդարները, ասում է նա, հավատով հաղթել են թագավորություններին, արդարության են գործել, ավերել են ստացել, փակել են այրուծների բերանները, մարել են կրակի ուժը, խուսափել են թրի շեղքից, ապաքինվել են հիվանդությունից, ամուր են եղել պատերազմում, ցրել են օտարների գնդերը: Հովհաննես առաքյալը գրում է. «Սա է հաղթանակը, որ հաղթել է աշխարհին, ձեր հավատը» (Ա Զովհ. Ե 4): Եվ եթե հավատն այդքան ամուր է կենդանի միասնությունն է Աստծո հետ, որ դառնում է մարդու բոլոր մտքերն ու գործերը դեպի Աստված եւ աստվածային ուղղորդող ելակետ, ապա այստեղից հասկանալի է, թե ինչու են Տերն ու Նրա աշակերտները վերագրում հավատին այդպիսի կարեւոր նշանակություն, որ մարդկային ճանապարհի ու փրկությունը համարում էին դրանով պայմանավորված: Ժողովրդի այն հարցին, թե ինչ պիտի անեն, որպեսզի Աստծո գործերը կատարեն, Տերը պատասխանում է. «Ահա Աստծո գործը, որ դուք հավատաց Նրան, Ում ես ուղարկեց» (Հովհ. 2 28-29), «Որդուն հավատացողը հավատեալն կյանք ունի» (Հովհ. Գ 36): Չնդանի պահակապետի հարցին՝ «Ի՞նչ պիտի անեն, որ փրկվեն», Պողոս առաքյալն ու Սիլվանոսը պատասխանում են. «Հավատա՛ր Տեր Հիսուս Քրիստոսին, եւ կփրկվե՛ր դու եւ ողջ քո տունը» (Գործք ԺԶ 30-31): Հիսուսն Իր անվանը հավատացողների իրավունք տվեց Աստծո որդիներ լինելու:

Հարունակելի
Թարգմանություն՝
Սասունա ԱԿՏԻՍՆԻ

ԷՄԱՆՈՒԷԼ ՎԱՐԱՆՅԱՆԸ ԵՎ ՆՐԱ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ալիզադ ԵՃ 6

Իսկ այժմ մեքերենք մի դրվագ ամերիկահայ գրողի երկից, որտեղ ներկայացված է, թե ինչպես է տերթոդիկյան մեթոդներով աշխատող պարոն Թորոսը պատժում իր երկու «կարգազանց» աշակերտներին. «Երեխաները ծաղկապատշգամբի միջով քայլեցին դեպի բակը, որն այնքան ողորկ էր, ինչպես ոչխարի բրդից գործված կարպետը: Արիփան բռնել էր Աստծո ձեռքը, ինչպես երիտասարդը հոգատար մայրը կրթներ իր մանկահասակ տեղեկային: Աղջիկն ինք կամ տեսնում տարեկան էր, իսկ տղան՝ յոթ: ... Նրանք մի բանի վարկյան ուղքները կպի գցեցին պատշգամբում, որտեղ ձյունը դեռեւս չէր ներխուժել: Նրանք մի պահ հետ ըաշվեցին ձյունածածկ գետից: Երեխաները թափոնում ու մտախի հայացքով հետ նայեցին. պարոն Թորոսը կենտրոնական պատուհանից հետեւում էր նրանց: Տնօրենը

բարձրացրեց ցուցամատը. նա այդ եղանակով կարգադրեց պատժված աշակերտներին առաջ շարժվել: Երեխաները ոտքները դրեցին ձյան մեջ՝ ոտնամաշտերով դիպելով ձյան փաթիլներին: Այնուհետեւ նրանք անտարբեր կեցվածքով շարունակեցին իրենց ճանապարհը՝ հասկանալով, որ իրենք երկընտրանք չունեն. դա էր իրենց ճակատագիրը» (Եմանուել Վարանյանի «Նույն տեղում», էջ 13):

Աղքատության ճիղներում գտնվող երեխայի ընտանիքը չի կարողանում քաղցից բժշկել կանչել: Այդ իսկ պատճառով տղային «օգնություն է հասնում» քահանայի կինը, սակայն նա իր երեխմանկան միջոցներով չի կարողանում փրկել մանկան կյանքը:

Էմանուել Վարանյանի պատկերած հայերը՝ բղջախոհ Արդավազը, «չարի» մարմնավորում հանդիսացող պարոն Թորոսը կամ տաքարյուն Սասունն ու Արան, բնավ էլ բուկոլիկ գյուղացիների տիպարներ չեն: Ի հեճուկս գյուղական հասարակության խստաշունչ օրենքների, որոնք դաժան պատիժներ են սահմանում կարգազանցության համար, մարդկանց զգացմունքները հորդում են կործանարար ուժով: Չնայած գյուղական աշխարհայացքի մեջ առկա սահմանափակումների գիտակցմանը՝ Էմանուել Վարանյանը հավասարապես թերահավատ է արդի երկնորդանքների հանդեպ: Ամերիկահայ գրողի երկու երկերում առկա անանձավորված գործող ուժերը, որոնք խորհրդանշված են ժամացույցի ու մեքենայի միջոցով, լոկ կյանքի են կոչում կանոնադրման տոր ձեռքը: Այդ ողջ ընթացքում, երբ անմեղները տուժում են, նրանց կենսական ուժը թուլանում է, ինչպես «կոտորված

ժամացույցի տկուկները» (Եմանուել Վարանյան, «Նույն տեղում», էջ 343):

Էմանուել Վարանյանի համար անցյալը պարզունակ տեսանելի առարկա չէ եւ ոչ էլ մի ուկեղար, երբ խնդիրները տակալին պարզունակ էին:

Տիգրան ՍԱԼՈՒՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. թեկնածու

ԶԻՐԱՏՈՆՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ

Հիմնադիր՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Հրատարակիչ՝
«Քրիստոնյա Հայաստան»
թերթի խմբագրություն

Գլխավոր խմբագիր՝
Աստղիկ Ստամբուլյան

Գրասենյակի վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝
Մայր Աթոռ Սբ Էջմիածին

Տեղախոս՝ 517197
Էլ. փոստ՝ gh@etchmiadin.am
astghikstam@gmail.com

web կայք՝
kh-tert.livejournal.com
khrishayas.wordpress.com

Ստոր. տպագր. 16.4.2014 թ.

Տպաքանակ՝ 2100
Գինը՝ 50 դրամ